Культурно-політичний місячник для українців у Чеській Республіці
Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince v České republice

№ 1/2019, рік XXVII
č. 1/2019, ročník XXVII
www.ukrajinci.cz

ПОРОГИ

Крим – це Україна
Krym je Ukrajina

КАРПАТСЬКА УКРАЇНА

Вісім десятиліть тому у Хусті спробували відродити Українську державність. Та сусіднім Угорщині й Польщі це не сподобалось. Січовикам у березні 1939 року довелось самостійно й майже голіруч відстоювати свій край... І все ж ослаблені чеські війська тримали оборону найсхіднішої частини своєї країни ...

На Майдані Незалежності в Києві діє виставка про Карпатську Україну. Під час її відкриття 13 березня цього року виступили історик Олександр Пагіря (автор статті в цьому числі), заступник міністра культури України Юрій Рибачук, директор УІНП Володимир В'ятрович та Івана Климпуш-Цинцадзе, віце- прем'єрка з питань європейської інтеграції та онука команданта Карпатської Січі Дмитра Климпуша. Фото О. Лівінського.

Маланка 2019

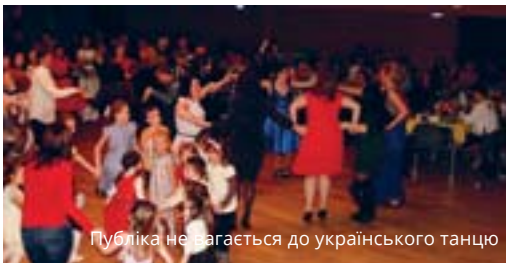
Традиційна празька «Маланка» зібрала 23 лютого цього року у культурному центрі «Новодворська» майже чотири сотні людей. Цей бал влаштовується щороку у лютому «Українською Ініціативою в ЧР». Цього року до організації долучилися «Українська професійна спілка в ЧР» та «Бізнес Клуб ЧР». Він є однією з основних імпрез столичної громади. А громада зростає: чимало батьків приводить на «Маланку» і своїх дітей, приходить і чимало молоді: адже саме тут вони можуть ознайомитися зі зразками народної традиційної й сучасної культури, подивитися на виступи однолітків із творчого колективу «Джерело», школи «Ерудит», цетру «Крок»... Завітали на «Маланку» з Німеччини молоді танцюристи ансамблю «З перцем», які, можливо, приїдуть ще раз на фестиваль до Праги у червні цього року. Також побувала у Празі творча група зі Стрия. Розважальну програму розпочав Іван Пилипець, заслужений артист, відомий з «Голосу країни». Він бавив гостей прекрасним закарпатським мелосом, запалив зал, виступив і гурт «Цімборики». На «Маланці» звучало багато нових пісень, танцювальних мелодій, доброї інструментальної музики, яку прекрасно награвав трубач Степан Маїк. Стрийська юна співачка Христинка Шоробура вдало виступила у концертній програмі. Христя теж підготувала до десяти нових пісень, і не раз заслужено заробляла «браво»!

Празький «Крок»

Іван Пилипець

Дівчата з Джерела

«Цімборики»

Публіка не вагається до українського танцю

Пам'ять загиблих героїв Небесної Сотні

У Празі громада, дипломати та офіційні особи разом вшанували пам'ять Героїв Небесної Сотні, полеглим на Майдані 5 років тому. На вуличних стендах було розміщено фотографії подій кривавого лютого 2014 (фотограф – Олексій Фурман) та Пантеон Героїв Небесної Сотні, до якого всі небайдужі приносили квіти та лампадки. Дипломати Посольства, на паркані якого було розміщено знімки, вшанували 20 та 24 лютого пам'ять загиблих учасників Революції Гідності. Також були покладені квіти до пам'ятного знаку на Олшанському цвинтарі в Празі, відправлено поминальну панахиду за загиблими євромайданівцями. Присутні запалили лампадки та виконали державний гімн.

До присутніх звернувся Посол України Євген Перебийніс та закликав не полишати розпочатої роботи над реформуванням країни.

Вл. інф.

Про «Небесну сотню», як і інших героїв, які поклали життя за Україну, пам'ятають і у Празі.

Управа «Української ініціативи в ЧР» та «Об'єднання українців та прихильників України» щиро вітають пані **Олену Мандову**, яка народилася на Волині, з її життєвим ювілеєм – 90-річчям. Бажаємо пані Олені міцного здоров'я і життєвої сили, яку неодноразово передавала колегам в празькому хорі імені Святого Володимира й празькій діаспорі. Нехай любов до музики завжди додає натхнення!

«Глобальний» та «квантовий» Кобзар у Празі

Кобзаря у Празі шанують. Щороку у першій половині березня громада покладає квіти до його пам'ятника на Сміхові. Та цього року від традиційного вшанування дещо відійшли, щоб показати, що Тарас Григорович насправді був життєрадісною, жартівливою людиною, а не задуманий суворим дядьком у кожусі та шапці, як його переважно зображають.

Посольство України в Чехії 9 березня скликало громаду до пам'ятної дошки на будинку № 22 на вулиці Оплеталовій, яка нагадує про те, що саме в Празі у 1876 році було вперше видано нецензуровану збірку «Кобзар». Тут йому поклали квіти. А через годину цікаву програму підготували для найменших українців. Окрім покладання квітів та промов, тут відбулися конкурси для дітей, розмальовування портретів Шевченка, складання мозаїк. Українська суботня школа «Ерудит» провела для учнів та усіх бажаючих квест Прагою під назвою «Ми пам'ятаємо тебе, Кобзарю». Квест – це командна інтелектуальна гра, яка крок за кроком, шляхом правильних відповідей приводить школярів до кінцевих пунктів – пам'ятника Т.Шевченку та «Празького майдану» на Староміській площі Праги. Культурно-освітній центр «Крок» також провів пізнавальну подорож Прагою. Біля пам'ятника влаштували своєрідну інтерактивну виставку незвичайних портретів Шевченка у стилі нашумілої в київському метро та доволі суперечливої виставки «Квантовий стрибок» художника Олександра Грехова, який зобразив Тараса у невластивих образах – «бетмена», пірата або рок-співака. Діти могли і самі намалювати Кобзаря чи скористатися розмальовками. Також товариство «Берегиня» та дитячий колектив «Світоч» провели вечір пам'яті Тараса Шевченка у Будинку нацменшин на вулиці Воцеловій.

Діти експериментують із портретами Шевченка біля пам'ятника Кобзареві на Сміхові.

Тарас Шевченко відомий своїми численними автопортретами. На сьогодні їх відомо понад 50. Тому посольство України запросило створити власний портрет разом з поетом і приєднатися до міжнародної акції «Global Shevchenko». До 13 березня необхідно було зробити фото або селфі біля пам'ятника Тарасу Шевченку чи іншого його зображення, опублікувати його в соціальних мережах.

14 березня в Празі на запрошення «УЄП» перебував шевченкознавець, мандрівник, фотограф-монументаліст, пам'яткознавець та волонтер Руслан Теліпський, і у приміщенні посольства відбулося відкриття його фотовиставки «Монументальна Шевченкіана», а також творча зустріч з автором робіт. Він особисто відвідав та сфотографував понад 1300 пам'ятників Кобзарю у всіх областях України та АР Крим, а також за кордоном у більш як 30 країнах світу на 5 континентах. Член трьох оргкомітетів зі встановлення монументів великому поету (Оттава, Рига і Лісабон).

Вл. інф.

Революція Гідності в віртуальній реальності

У дні, коли в Києві відзначали сумні роковини розстрілів на Майдані 18-20 лютого, у празькому кінотеатрі «Біо Око» зібралися глядачі на незвичний фільм, в якому вони самі могли стати учасниками. Кожен міг вдягнути спеціальний шолом з окулярами та взяти до рук контролери, та рухатися тим самим маршрутом, яким ішли учасники Майдану. Йдеться про показ Aftermath VR: Euromaidan – проект імерсивної студії New Cave Media про розстріли на вулиці Інститутській. З презентацією проекту до Праги 21 лютого цього року завітали його автори: Олексій Фурман, Кирило Жилінський та Сергій Полежака. Проект є водночас документальним фільмом і віртуальним Музеєм Революції Гідності. Віртуальний фільм розповідає про події лише одного дня – 20 лютого 2014 року, коли підрозділи спеціального призначення та снайпери відкрили вогонь на ураження проти демонстрантів, які були озброєні саморобними дерев'яними щитами та битами. Це був один із найкривавіших днів Майдану – тоді загинуло 47 осіб. Глядач крок за кроком повторює шлях протестувальників та дізнається про розстріли через оповідь наратора, архівні кадри, 360 інтерв'ю з очевидцями та знайомство зі сканованими артефактами часів «Євромайдану».

Творці за допомогою техніки фотограмметрії – методу, який використовують для створення тривимірних моделей із великої кількості фотографій – оцифрували ділянку вулиці Інститутської завдовжки 350 метрів. Вперше в історії територія такого розміру відтворюється у віртуальній реальності. Саме завдяки фотограмметрії оцифрована бруківка на віртуальній Інститутській повністю відповідає реальній і дає глядачеві можливість пройтися вулицею.

рс

«Віртуальний Майдан» нагадує гру, але, на жаль, розвагою це було.

«Адра» та «Ізоліт-Браво» відправили черговий конвой допомоги

На схід України відправився черговий гуманітарний конвой із Чехії у складі двох вантажівок. Таких машин з 2014 року підприємець та філантроп Квідо Штєпанек відправив вже понад два десятки. Гуманітарна допомога виїхала у далеку дорогу у понеділок 25 лютого зі східноческого міста Яблоне-над-Орлиці. До кінцевої зупинки – міста Авдіївка на прифронтовому Донбасі – приїхала 3 березня. Це лише 2400 кілометрів. Але така тривала подорож пов'язана із митними процедурами та необхідними для відпочинку водіїв перервами.

Власник фірми з виробництва запчастин для автомобілів, побутової техніки та електричних коліс допомагає Україні регулярно. «Це вже 23-й і 24-й вантажний автомобіль, який ми відправляємо», – пояснив підприємець. Він ще п'ять років тому, разом зі своїми працівниками з України, вивісив над підприємством синьо-жовтий прапор як символ протесту проти російської агресії. «Прагнемо допомогти постраждалим людям, але й показуємо, що ми, чехи, не є ксенофобними», – каже Штєпанек. Він чимало допомагає постраждалим в інших місцях, регулярно вивішує тибетський прапор – прапор країни Тибет, яку за мовчанки світу жорстоко анексував Китай у 1951 році.

На Донбас поїхали автомобілі, наповнені одягом та гігієнічними засобами, які назбирали гуманітарна організація «Адра», а також матеріалом для дахів – всього 47 тон. У грошовому еквіваленті 1000 євро були витрачені у Маріїнці для закупівлі борошна для соціальних пекарень. Минулого разу борошно везли з Чехії, але даний продукт піддається складним митним процедурам, тому було вирішено закупити його на місці. «Через борошно нашого водія там вважали «посланником Божим». В одній соціальній пекарні не мали з чого випікати хлібобулочні вироби, тому саме закрили її, а співробітників відправили додому на невизначений час. Та у цей момент наша вантажівка з борошном з'явилася перед ними», – розповів Іво Докоупіл, відомий мандрівник та фотограф, який супроводжував вантаж як знавець мови та місцевих правил.

Водії Ян Віденський і Павло Ванічек поїхали на Донбас вперше, тому дещо побоювались поганого стану доріг, дорожнього значення, хвилювались за автосервіс чи загальну безпеку. Водії

Розвантаження чеської допомоги в українській Авдіївці.

навантажили багато плюшевих іграшок для українських дітей, які принесли на площу однолітки з яблунецьких дитсадків. Українці, які живуть і працюють в Яблонці і, зокрема, працюють у фірмі «Ізоліт-Браво», підтримали ініціативу. Юрій який 21 рік працює на фірмі, і з родиною розмахував великими українськими прапорами. «Чехія подає братську руку українському народу», – каже Юрій.

Міхаела Рамбоускова

Урядова допомога на освіту

Україна отримає 1,2 млн євро допомоги від уряду Чеської Республіки на модернізацію освітньої системи. Відповідний Меморандум між МОН України та Чеською агенцією розвитку підписали Міністр освіти і науки Лілія Гриневич та Надзвичайний і Повноважний Посол Чеської Республіки в Україні Радек Матула. Кошти надаватимуться рівними частинами – по 400 тис євро – упродовж 3 років (2019-2021) і розподілятимуться між трьома основними напрямами: технічна підтримка органам влади України в реформі освітньої системи; міжуніверситетська співпраця; допомога закладам освіти, які мають внутрішньо переміщених студентів та викладачів.

Планується надати технічну допомогу МОН та іншим установам – Інституту освітньої аналітики, Держслужбі якості освіти, НАЗЯВО та/або Інституту модернізації змісту освіти. Фахівці мають отримати знання, які допоможуть впроваджувати освітні реформи з урахуванням кращих практик ЄС. Міжуніверситетська співпраця чеських та українських вищих шкіл передбачає залучення регіональних закладів, які безпосередньо постраждали окупацій та анексій територій. Завдяки цьому українські виші мають створити та/або вдосконалити свої системи внутрішнього забезпечення якості освіти відповідно до Стандартів та рекомендацій Європейського простору вищої освіти (ESG). Метою третього напряму є підвищення якості освітніх послуг в переміщених ЗВО. Для цього надаватиметься матеріальна, технічна, інфраструктурна та експертна підтримка.

Частина цих компонентів буде продовженням тієї допомоги, яку уряд Чехії надавав Україні в 2015-2018 роках. Її загальний бюджет склав 1,5 млн євро. «Ми дуже вдячні нашим чеським партнерам за ту підтримку, яку вони надають Україні. Сподіваємося, що новий етап буде таким же плідним та ефективним, як і попередній. У його межах ми змогли реалізувати 8 проектів, завдяки яким, наприклад, переміщені заклади отримали нову техніку, були відремонтовані приміщення. Наші фахівці також одержали важливий досвід впровадження інклюзії, підготовки до дослідження PISA, створення освітньої аналітики тощо. Не менш важливими стали й проекти співпраці між регіональними університетами для покращення їх управлінської спроможності, міжнародної мобільності та академічної незалежності», – відзначила Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич. Посол Чеської Республіки в Україні Радек Матула підкреслив, що 2019 року Україна стала невід'ємною частиною загального чеського співробітництва в галузі розвитку як країна особливої уваги. «Я думаю, що цей крок служить підтвердженням розвитку нашої співпраці», – зазначив він.

Укрінформ

Посол Радек Матула та міністр Лілія Гриневич під час підпису угоди.

Книга про видатних українців

У Празі відбулася презентація проекту та супровідної книги «Серед вас: українці, якими ви їх не знаєте» про сучасних українців Чехії. У презентації книги взяли участь мер Праги Зденєк Гржіб та відома чеська письменниця Галина Павловська. Книжка об'єднує 30 особистих історій українців різних професій – балерину, оперного співака, науковця, гольфіста, лікарки, банкіра, художника, і навіть спортсмена-блогера. Ці професії серед українців чехи вважають несподіваними, адже вони мають стереотипне уявлення, що українці можуть займатися тільки у кращому випадку некваліфікованою будівельною роботою, а також прибиранням чи миттям посуду, а у гіршому випадку – вчиняти якісь злочини. Посольство України вирішило дещо поправити ці стереотипи й ініціювало видання такої публікації.

Зденєк Гржіб у своєму виступі відзначив, що йому як меру дуже подобається мультикультурність чеської столиці й додав, що без робітників з України сучасна Прага б не була такою, якою ми її знаємо. Дуже чуйним був виступ чеської письменниці Галини Павловської, дядько якої, відомий український діяч, Степан Клочурак був Президентом Гуцульської Республіки та міністром Карпатської України. Письменниця з ніжністю згадувала, як батько з дядьком мріяли в Празі про відродження «великої самостійної України», за що дядько змушений був відбути термін у гулазі, а батько був під постійним наглядом чехословацьких спецслужб. Авторкою та ініціаторкою проекту є українка Лариса Галишич, яка сподіваються найближчим часом видати наступну книгу про не менш цікавих українців у Чехії.

Презентацію, що проходила у стінах Міської бібліотеки у Празі, супроводжував спів етнічної української музики від словацько-чеської групи «Міланош» та виступ української скрипальки Патриції Козлової.

Книжка об'єднує 30 особистих історій українців. Критики «зауважили, що лише одиниці зі списку беруть участь у житті української громади. До книжки не увійшли, наприклад, активісти Празького Майдану, які вже протягом п'яти років майже кожних вихідних стоять на центральній Староміській площі Праги і пояснюють перехожим, що Україна опинилася на передньому краї боротьби з російською агресією, – зазначає, зокрема, «Радіо «Свобода». – Також багатьох здивувала поява серед 30

Більша частина інтерв'юйованих прийшла на презентацію публікації.

прізвищ відразу трьох представників однієї родини – скульптора Олександра Козлова, його дружини художниці Наталії Козлової і доньки скрипальки Патриції Козлової, які також беруть участь у подіях Російського культурного центру».

«Разом із друкованим виданням є вже і сайт mezivami.cz, у якому є можливість зворотного зв'язку. Якщо у когось є пропозиції, кандидатури, то ми будемо цей проект продовжувати», – зауважила Лариса Галишич.

мщ

Петр Оліва вже вдруге цього року поїхав на Донбас

Не здається у зборі та доставці гуманітарної допомоги на Донбас і волонтер Петр Оліва. Незважаючи на певні особисті ускладнення, він таки продовжив свої українські ініціативи, і 18 лютого мікроавтобусом з причепом повіз різноманітні подарунки для дітей із соціально незахищених сімей міста Авдіївка. Йшлося переважно про канцелярське знаряддя для школярів. Цього разу йому допомагала «Команда для України», представлена іншим спеціалістом Петром Пойманом, та управління цивільно-військового співробітництва Збройних сил України (CIMIC). З 22 до 25 лютого вони відвідали українських захисників на передовій лінії фронту російсько-української війни, доставивши найнеобхідніші речі для ведення бойової служби військовим та гуманітарну допомогу для цивільних.

Петр Оліва збирає вже другу місію в Україну, яка має виїхати вже у березні. Потрібно відвезти медичний матеріал для госпіталю у Бахмуті. Це – подарунок від чеської фірми «Dina Hitex» на суму майже 400 тисяч крон чеських. Але необхідна й допомога від дрібних спонсорів – оскільки знову Петр поведе мікроавтобус з причепом, витрати на транспорт – паливно-мастильні матеріали та амортизацію – становлять біля 25 тисяч крон. Будь-яка фірма може допомогти будь-якою сумою, яка може бути списана з податків. «Хто знає реальність українських лікарень, знає, про що я кажу», – каже Оліва, який додає, що не зайвими будуть і ліки. Нова адреса

Чехів Петра Оліву та Петра Поймана на українському Донбасі добре знають як школярі, так і воїни.

записаного товариства «Гуманітарна допомога Україні»: Добешов 71, 394 94 Черновіце, рахунок: 43 – 8948200257/0100.

УІЧР, ОУПУ, ОУЧР та інші представники української громади у Празі глибоко сумують з приводу відходу у вічність довголітнього активіста ***Йосипа Волошина*** *та висловлюють глибокий жаль його рідним та близьким.*

Із «Щедриком» по світу

Історія хору, який подарував українську музику Заходу

ТЕКСТ: Олег ШАМА

Капела Кошиця у Барселоні, 1921 рік (сам Олександр Кошиць – п'ятий праворуч у першому ряді).

Сто років тому керівництво УНР створило капелу Олександра Кошиця та відправило її за кордон – презентувати культуру нової держави. За п'ять років хор дав гастролі в 17 країнах і подарував світу «Щедрика».

Першого дня нового 1919 року Київська творча еліта зібралася у Молодому театрі на вечорі поета Миколи Вороного. Прийшли і лідери Директорії – вищого колегіального органу тодішньої української влади: голова Володимир Винниченко і верховний отаман (головнокомандувач) української армії Симон Петлюра.

Минуло лише півмісяця відтоді, як війська Директорії вибили з Києва підрозділи гетьмана Павла Скоропадського. Однак із північного сходу на місто вже йшла чергова хвиля російських окупаційних військ, які мали намір затвердити в Україні владу створеного в Москві уряду більшовиків. А на південному сході плани захоплення Києва готували білогвардійці генерала Антона Денікіна.

І все ж Петлюра того ж вечора підійшов до Олекандра Кошиця, який у нещодавньому минулому був диригентом Київської опери, і запросив його і композитора Кирила Стеценка на прийом.

«На аудієнції, – згадував Кошиць, – він [Петлюра], звертаючись до мене, сказав: «За тиждень, щоб була організована для закордонної поїздки капела, а якщо ні, – додав сміючись, – розстріляю!»»[1].

За тиждень не вийшло – хор зібрали за два з гаком. Вже 24 січня того ж року члени Директорії підписали Закон про утворення Української республіканської капели й асигнування 1.184.500 карбованців на її спорядження і утримання, а також 1.142.500 франків на поїздку капели до Парижу та інших країн Західної Європи.

Співоча нація

Хоча конкурс із набору хористів Кошиць оголосив загальноукраїнським, у самому Києві відмінних співаків завжди було в надлишку. Кошиць так згадував про те, як у жовтні 1912 року Київ прощався з композитором Миколою Лисенком: «Коли голова траурної процесії була на Троїцькій площі [зараз – станція метро «Олімпійська»], катафалк був ще перед університетом». Основою цього двокілометрового людського потоку стали п'ять першокласних і кілька аматорських і церковних хорів. Крім колективу Київської духовної академії, яким керував Кошиць, були присутні хори Політехнічного і Комерційного інститутів, хор Володимирського собору з регентом Михайлом Надеждинським і університетські співаки, яких вів Яків Яциневич. У кожному з цих колективів було не менше 200 голосів. «Співало не менш півтори тисячі народу. «Святий Боже» співали всі по черзі, – згадував Кошиць. – Але ті, хто йшли за

[1] У статті використані матеріали книги: Пересунько Тіна. Світовий тріумф «Щедрика» – 100 років культурної дипломатії України (збірник архівних документів). – Київ, Видавництво «АртЕк», 2018.

Обкладинка сучасного видання книги про капелу Кошиця.

нами, співали в різному темпі й тональності. Мене змусили вийти на узбіччя, пов'язати хустку на тростину і взяти всю цю масу під свою оруду. Вийшов помпезний хор».

У січні 1919-го Кошицеві було з кого вибирати. У штатному розкладі нової капели виявилося рівно 100 чоловік. Із них 78 хористів, два викладача з вокалу і два керівника: Кошиць і Стеценко. Решта – діловоди, друкарка, кур'єри, завгосп і навіть сторож. Тільки-но з'явився закон про фінансування капели, почалися інтенсивні репетиції. Але вже за тиждень їх перервав наступ більшовиків на Київ – 1 лютого від Директорії прийшло письмове повідомлення в одне речення: «Пропонуємо терміново евакуювати Українську республіканську капелу до м. Кам'янець-Подільський».

4 лютого потяг із поріділим хором, керованим Стеценком, вирушив із Києва. У дорожньому журналі капели цей від'їзд описаний так: «Зі ста набраних співаків виїхало близько 30, та й то більшість – кандидати. Решта побоялися залишити напризволяще своїх близьких, до того ж виїзд настав несподівано». Кошиць виїхав раніше, як сам він потім жартував, в темпі allegro-udirato.

Дорога зайняла 12 днів. На вузловій станції Жмеринка довго чекали на потяг із відступаючим із Києва полковником Олександром Жуковським, призначеним комендантом Кам'янця. Потім Стеценко торгувався з полковником, щоб вагон із капелою причепили до його потягу. Не допоміг навіть професор Михайло Грушевський, який їхав із військовими. Коли таки вдалося домовитися, і хористів «взяли на борт», почалася заметіль. Підопічні Стеценка з козаками Жуковського кілька годин розчищали сніг із шляхів.

У 30 верстах від Кам'янця посеред ночі потяг зупинився остаточно. «Ми побачили, що паротяг в'їхав у сніг висотою в один поверх», – написано в журналі капели. Довелося повертатися до станції Ярмолинці, і там у селян капела найняла 11 саней із кіньми – на них і дісталися до місця призначення. «День був сонячний і морозний – всю дорогу співали, хоча і замерзли», – описує дорожній журнал.

У Кам'янці на хористів чекав готель Belle-vue і Кошиць, який вже оголосив у місцевих газетах додатковий набір до капели. Хоча гроші, виділені Директорією, артисти отримали в дуже скорочених сумах, а французької валюти не побачили й поготів, репетиції відбувалися щодня. А між ними ще й проводилися заняття із вокалу в професора Григорія Тучапського й обов'язкові уроки французької.

Дорожні незручності

Більшовики наступали, і хор на перекладних відбув до Станіслава (нині – Івано-Франківськ). Хоча всього двома місяцями раніше в Києві відбулося урочисте об'єднання Української та Західноукраїнської республік, у прикордонному Гусятині капела три дні чекала дозволу на в'їзд у Галичину.

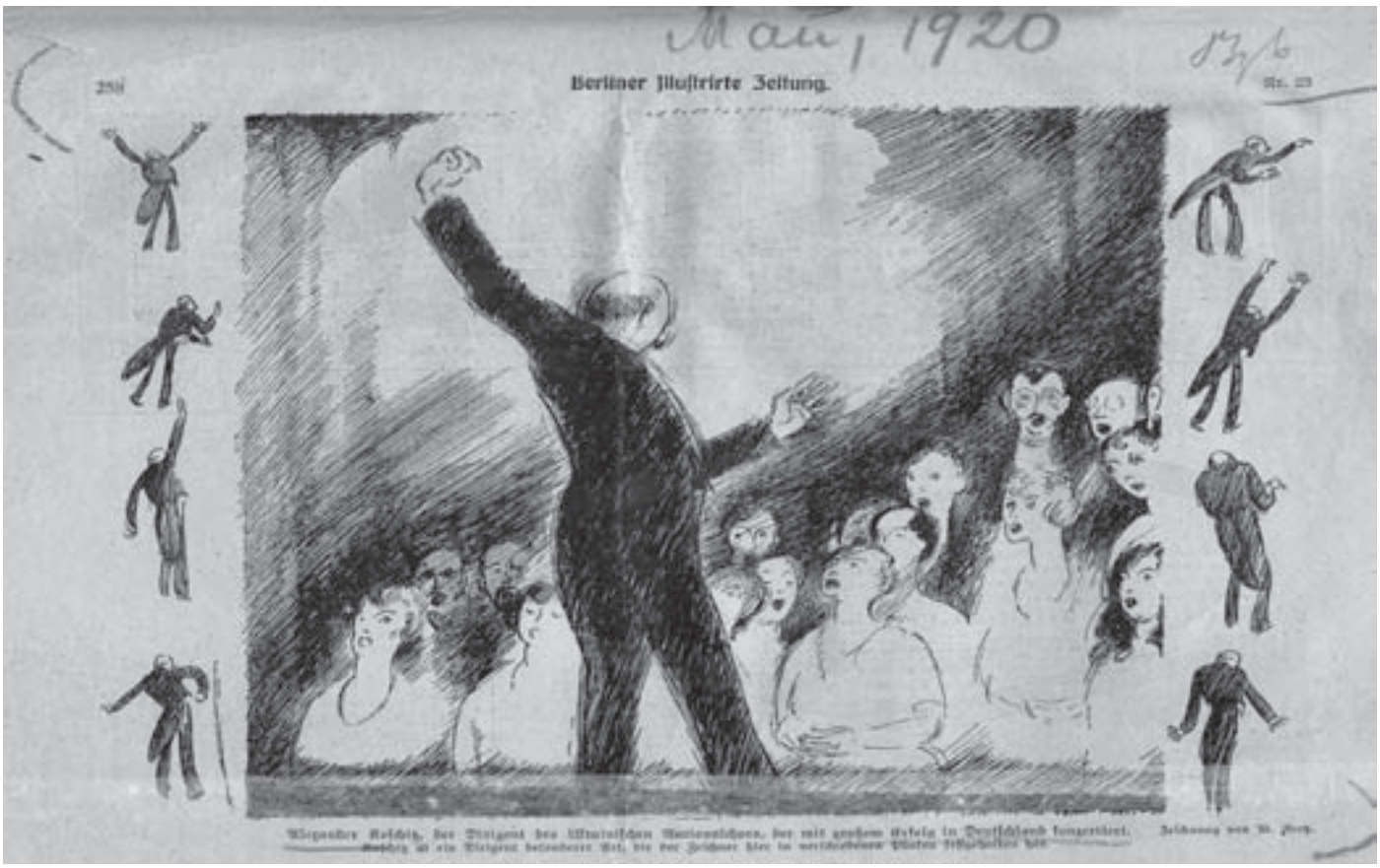
11 квітня хор дав перший платний концерт у найбільшому залі Станіслава – театрі ім. Монюшка. Квитки розпродали ще за кілька днів до виступу. Публіку підкупило те, що перед концертом хористи оголосили збір гуцульських костюмів у місцевого населення, маючи намір вийти в них на сцену.

Далі шлях капели лежав до Праги. Але в Ужгороді, який на той момент вже півроку був у складі Чехословаччини, хористи вперше усвідомили політичну сторону своєї місії. Секретар тутешньої жупи (адміністративно-територіальна одиниця, район) Йосип Достал був затятим москвофілом, – на той час цей рух за фінансування з Петербурга вже півстоліття обробляв уми закарпатських русинів. Підопічних Кошиця Достал і його соратники сприйняли як посланників країни, воюючої з Москвою, стали хапати їх на вулиці і в готелі. Хористів звозили на допити у поліцію. Керівництво капели кілька годин умовляло жупана Ладислава Мойша, щоб той звільнив співаків і дозволив їм дістатися до словацького міста Кошице. Вже звідти ближче до ночі 1 травня хор прибув до Праги.

Тут українців знову зустріла поліція. Ужгородські москвофіли повідомили празькій владі, що до них їде зовсім не хор, а більшовицькі агенти, і в тайниках у них заховані 2 млн фальшивих крон. Зовнішній вигляд співаків, обшарпаних у довгих мандрах, лише збільшував підозри. «Це була якась кочова орда, яку страшно було серед білого дня підпустити до міста на гарматний постріл, – писав про своїх хористів Кошиць. – Знаменитий артист Кузьмін [Никон] був в обмотках, гімнастерці і без ознак білизни. Зражевський [Іринарх] з унікальним басом – в обдертому військовому кожусі і чоботях, які забули про підошви і каблуки, фізія неголена, напевно, з початку світової війни. Велика Катря Здоріченко (альт) в якомусь страшному кожусі навиворіт і в папасі на голові. Багато дам у неймовірних пальто із солдатського сукна. Але всіх перевершив канцелярист Кизима. Чорний, як жук, здоровенний дядько. В зубах чи люлька, чи козяча ніжка. В руках відро, з якого стирчить сокира, налигач, обценьки, гасовий примус, і гуркоче ще щось, – а також відмінні халяви від чобіт, до яких він думав приробити в Парижі головки». Себе ж Кошиць описав із тією ж іронією: «У обірваних черевиках, без калош, у позиченому в Тучапського пальті – страшно широке

Символічна карта України 1919 року. Джерело: Центральний державний архів.

Шарж на виступи капели в Berliner Zeitung, 1920 рік. Фото: ЦДАВОВ

і довге, рукава по лікті; на голові теплий світло-зелений бриль від Стеценка. Сорочка колись була білою, і рештки краватки невідомого кольору... Як добре, що до Праги ми приїхали вночі».
Після двогодинного дізнання та обшуків і лише тоді, коли місцеві українці Приз і Дідуник посеред ночі підняли на ноги владу, перед хористами вибачилися і розвезли по готелях.

Гідні незалежності

Вже за 10 днів капела, одягнена як із голочки, стояла на сцені найбільшого в Празі залу Національного театру. Зал, розрахований на тисячу глядачів, був переповнений. Починаючи з Праги Кошиць відкривав кожен концерт гімном приймаючої країни і національним – «Ще не вмерла». Це привертало глядачів до артистів. Гігант тодішньої чеської музичної критики професор Зденек Неєдли відгукнувся про виступ капели статтею в журналі «Smetana»: «Мав приїхати український диригент і заспівати нам «Kde domov můj?» [Нинішній гімн Чехії], щоб показати, з яким смаком і багатством можна виконувати цю пісню?!!».
Після місячного турне Чехією український хор прибув до Відня. Стояла середина літа, мертвий сезон. Столиця переможеної в Першій світовій війні імперії впала в депресію. Але в серпні 1919-го журнал «Musica Divina» захоплено написав після концертів хору Кошиця: «Культурна зрілість України має стати для світу легітимізацією її політичної незалежності».
У вересні капела готувалася до турне Швейцарією, а Петлюра написав Михайлу Тишкевичу, представнику своєї місії у Франції: «Подбайте, щоб Українська республіканська капела змогла приїхати до Парижу для представлення багатства української пісенної творчості. У Чехії вони викликали фурор і багатьох москвофілів перетворили на українців. Певен, що в Європі немає чогось подібного. Можливо, перебування у Парижі прочистить атмосферу упередження [до України]». Уже в листопаді український хор підкорив публіку Олімпії, найбільшого концертного залу Парижа. Історик Шарль Сеньобос, професор Сорбонни, тоді зауважив: «Жодна пропаганда не може бути ефективніша за [цей виступ] для визнання української нації».
Після Франції капела побувала в Бельгії та Голландії. Концерт у Брюсселі відвідала навіть королева Єлизавета Баварська. У книзі відгуків вона написала: «Мої всі симпатії на боці вашого народу».

Грошове питання

Фінансування великого колективу, який роз'їжджав Європою, вимагало серйозного підходу. В червні 1919 року у Відні відбулася нарада українських послів. Всі погодилися, що кошти для капели потрібно шукати будь-якими шляхами.
Першим на виручку прийшов національний бізнес. «На наше щастя, у Відні тоді гостювали представники [торгово-споживчого об'єднання] «Дніпросоюзу» – Головко, Перепелиця та Євген Филипович, мій учень по Київській семінарії, – писав Кошиць. – Вони приходили на наші репетиції і раді були допомогти в нашому критичному становищу чим тільки можна».
«Дніпросоюз» на той час був найбільшою українською корпорацією з багатомільйонними оборотами й об'єднував 8 тисяч кооперативів. У лютому 1919 року той же Филипович відкрив у Станіславі першу за межами УНР філію компанії, і за три місяці обіг тільки цього представництва склав близько 17 млн карбованців. Відділення і банківські рахунки «Дніпросоюзу» з'явилися і в декількох європейських столицях.
Про успіх капели у Відні дізнався Володимир Винниченко, який перебував тоді в австрійському Зіммерінгу. Він розійшовся в організаційних питаннях із Петлюрою, і ще в лютому пішов із політики назавжди. У серпні Винниченко написав Кошицеві: «Разом із цим листом надсилаю також лист міністру закордонних справ В. Темницькому [до Парижу], в якому прошу видати капелі всі гроші, асигновані Директорією. Оскільки ваша діяльність за кордоном набагато корисніша, ніж діяльність різних комісій і місій,

Афіша благодійного виступу українського хору в британській столиці, збори від якого пішли до фонду ветеранів Першої світової війни, які втратили зір, 1920 рік / Фото: ЦДАВОВ

Шарж Сергія Судейкіна на імпресаріо Макса Рабінова, який просував український хор у США / Фото: ЦДАВОВ

Кошиць із хористками капели під час туру Америкою, 1923 рік / Фото: ЦДАВОВ

які витрачають десятки мільйонів народних грошей і нічим, крім скандалів в ресторанах, не відзначаються». Проте на початку осені 1920-го учасник капели Олекса Чеховський писав своєму братові Андрію, аташе дипмісії УНР в Італії: «Кошиць поїхав до уряду, щоб остаточно вирішити наше питання. Очікуємо всього – може, і ліквідацію без грошей привезе».

Майже весь вересень того року капела жила в чеському містечку Турнові – без концертів, економно. А наприкінці місяця хористи отримали лист від Кошиця з Варшави, куди перебрався уряд УНР. «Отримано 2,35 млн польських марок, – писав маестро. – Нам оплачується вересень і жовтень по нормі 540 чехословацьких крон на людину і місяць у Польщі по 11 тисяч польських марок. Затверджено Кабінетом міністрів. Сюди входять і костюми для нових хористів (потрібно, щоб капела була числом 60 осіб). Не засмучуйтеся довго цим цифрам, ви не можете уявити, що тут діється. Тут начальник штабу отримує 8 тисяч марок на місяць, а міністр – 24 тисячі. У всякому разі капела не може бути розпущена – це слова Отамана». Але навіть фіндопомога від УНР не допомогла капелі зберегти єдність – від неї до кінця року відбрунькувалися дві групи хористів.

У січні 1921 року уряд УНР в екзилі виплатив останню квоту капелі. Для подальшого турне Іспанією, Францією та Бельгією Кошиць оновив колектив і віддав його в руки професійних продюсерів. «Не можна навіть запросити на концерт тих, хто міг би бути корисний українській справі, – писав маестро у звіті Павлу Зайцеву, керівнику у справах мистецтв УНР, нарікаючи на умови контрактів. – Відсутність фондового капіталу робить капелу рабою в руках імпресаріо, перешкоджає пропаганді нашій і деморалізує співаків».

Американський фінал

До середини 1922 року капелу взяв під своє крило поважний американський продюсер Макс Рабінов. Будучи уродженцем Російської імперії, він спеціалізувався саме на просуванні колишніх земляків на підмостках обох Америк. Вже 5 жовтня хор Кошиця, в який влилася свіжа кров заокеанської діаспори, співав на сцені престижного Carnegie Hall. Тоді ж у Штатах вперше прозвучав «Щедрик» – відтоді почалася американська історія цієї пісні. А хористи відчули всі радощі та печалі заокеанського шоу-бізнесу.

За кілька наступних місяців вони дали концерти у понад 30 містах США. Зате Рабінов показав Кошицеві, що таке справжня слава. «У Чикаго на станції потрапили прямо в руки фотографів, і вони мучили нас близько години, – згадував маестро. – Після ланчу в готелі «Ауді торіум» 20 авто у строгому порядку повезли нас на огляд міста. На моєму автомобілі красувалося здоровенне простирадло з написом «Олександр Кошиць». Серед цієї красивої кавалькади полісмени на мотоциклах зупиняли шалену метушню міста. Ми не звикли до таких почестей».

Останній концерт першого турне Штатами відбувся 9 грудня, а наступного дня хор Кошиця вже співав у мексиканському Монтерреї. У Мехіко вдалося продати квитки одразу на два концерти, які відбувалися в один день, 25 грудня, на стадіоні для кориди «Plaza de Toros El Toreo». Перший із них зібрав 32,6 тис. слухачів. Після великого туру Латинською Америкою хор повернувся до США. За порадою Рабінова до нової програми Кошиць ввів твори російських композиторів. Гімни співати перестали. У пресі в матеріалах про капелу раз у раз стало з'являтися словосполучення «Little Russia» (Малоросія) як синонім України. Імпресаріо стверджував, що це піде лише на користь справі. Ні маестро, ні його хористи не змогли довго виступати в таких умовах – 7-го травня у Нью-Йорку капела дала свій останній концерт[2].

[2] Цей матеріал опублікований в №2 журналу «Новое Время» від 24 січня 2019 року

Росвигівський бій: Маловідома сторінка з історії Закарпаття

Прикордонний інцидент біля Мукачева міг призвести до початку війни між Чехословаччиною та Угорщиною

ТЕКСТ: Олександр ПАГІРЯ

PŘESTRELKA V OKOLI MUKACEVA

Polonia
Atak oddziałów czeskich i ukraińskich
na pogranicza węgierskie
Szczegóły krwawej bitwy

Уривки тодішніх газет про бій між чехословацькими та угорськими підрозділами.

Святий вечір 1939 року жителі Мукачева зустріли під гуркіт гармат і тарахкотіння кулеметів. Чехословацька артилерія завдала кілька ударів по центральній частині міста. Було пошкоджено міський театр, готель «Чіллаг» і кілька будинків на головній площі. Інцидент у передмісті Мукачева – Росвигові загрожував перерости у масштабний збройний конфлікт між двома державами. Повідомлення про бойові сутички заполонили перші шпальти провідних видань світу.

Після Мюнхенської кризи (вересень 1938) чехословацький уряд погодився надати автономію Словаччині та Підкарпатській Русі (Карпатській Україні), де у жовтні 1938 року були сформовані автономні уряди. ЧСР перетворилася на федеративну державу. У цей час територія Закарпаття стала ареною «гібридної війни» з боку Угорщини та Польщі. Прагнучи встановити спільний кордон у Карпатах, вони намагалися всіляко дестабілізувати ситуацію у краї, засилаючи через кордон групи диверсантів. Зокрема, угорський генеральний штаб організував терористичні групи «Собот Чопоток» та «Рондьош Гарда», які з початку жовтня 1938 року регулярно непокоїли чехословацьких прикордонників і місцеве населення з півдня, намагаючись створити назовні враження про існування тут потужного проугорського руху.

Угорські апетити на край були частково задоволені Віденським арбітражем за участю Німеччини та Італії. 2 листопада 1938 року головні міста – Ужгород, Мукачево та Берегово – відійшли до складу Угорщини. Відступ південно-східних територій із переважаючим угорським населенням призвів до порушення головних комунікаційних, економічних і торговельних зв'язків у межах одного краю. Нова демаркаційна лінія була накреслена доволі хаотично, а часом і зовсім абсурдно. Не обійшлося і без курйозів. Так, британський журналіст Майкл Вінч, який подорожував околицями Мукачева на початку 1939 року, описував, як новий кордон буквально пройшов через подвір'я одного селянина, внаслідок чого його кури були угорськими, а когут – чеським (!). Інший приклад був не менш промовистим: саме Мукачево перейшло під угорський контроль, а міський цвинтар залишився на чехословацькому боці.

Спільна угорсько-чехословацька делімітаційна комісія засідала у Будапешті, і одним із питань на переговорах було проведення розмежування на північ від Мукачева. За рішенням арбітрів кордон мав проходити тут по Латориці, але угорці вважали Росвигово частиною своєї території. Обидві сторони усвідомлювали нетривкість Віденського рішення і прагнули змінити існуюче статус-кво. Напруга на угорсько-чехословацькому кордоні тривала впродовж всього періоду існування автономної Карпатської України (жовтень 1938 – березень 1939). Тут майже не вщухали прикордонні сутички й інциденти, які здебільшого провокувала угорська сторона.

Взимку 1939 року ситуація в Мукачеві була особливо складною. За три місяці після Віденського арбітражу населення міста скоротилося із 26 до 16 тисяч. Із колишнього торговельного центру Мукачево перетворилося на звичайне прикордонне містечко, яке внаслідок переривання залізничного і дорожнього сполучення опинилося відрізаним від головних джерел постачання і ринків збуту товарів.

У місті відчувався гострий дефіцит палива, зокрема деревини, бо постачання із гірських районів було заблоковано. Ціни на деревину підскочили учетверо, а у холодні місяці 1938/1939 місто практично не було чим опалювати. Закривалися громадські заклади, а міський кінотеатр працював лише один раз на тиждень.

Не кращою була і ситуація на околицях міста, зокрема у Росвигові. Британський журналіст Майкл Вінч зафіксував зміни у житті села: «Це передмістя складалося з невеличких котеджів та кількох магазинів, видавалося зовсім вимерлим. Раніше усе його життя було пов'язане з Мукачевом, а тепер воно залишилося підвішеним у повітрі. Філії були відрізані від головних магазинів; роботи для мешканців цих котеджів, які раніше працювали дрібними урядовими чиновниками чи службовцями на приватних підприємствах, не було; і не було кому заходити до двох невеличких привабливих ресторанчиків у парку. Кордоном

був залізничний переїзд із шлагбаумом на південній стороні передмістя. За двома зораними полями я міг бачити Мукачево та його димарі, з яких не йшов дим».
Саме Росвигово в ніч з 5 на 6 січня 1939 року стало епіцентром одного із найбільших збройних інцидентів на чехословацькому прикордонні у період «Другої республіки». За чехословацькою офіційною версією, о 3:55 ночі жандармський патруль, що ніс службу на демаркаційній лінії біля Росвигова, був обстріляний угорськими терористами, внаслідок чого поранення зазнав один жандарм. Підрозділ StOS («Stráž obrany státu» – мілітаризованої прикордонної охорони) відразу відкрив вогонь у відповідь. Зав'язалася перестрілка. Після цього чехи стягнули значні військові підкріплення у силі двох рот 1-го батальйону 36-го піхотного полку, чоти прикордонників і чоти броньованих автомобілів (три бронемашини vz. 30), і під покровом ночі розпочали «зачистку» Росвигова від терористів. Не орієнтуючись у пітьмі, вони перетнули демаркаційну лінію і продовжили переслідування нападників. Під прикриттям трьох броньовиків чеські вояки в ході майже тригодинного бою витіснили угорських терористів (200 осіб) і прикордонників за Латорицю і повністю зайняли Росвигово. Дійшовши до моста, вони отримали наказ відійти за лінію розмежування.
Командування 12-ї піхотної дивізії із центром у Сваляві було саме заскочене подіями біля Мукачева. Ініціатива у проведенні «відплатної акції» проти угорських терористів належала командиру 2-ї роти 1/36 батальйону надпоручику Ярославу Ржізі, якому напередодні командир батальйону Богумір Маржік надіслав військові резерви зі складу 4-го прикордонного батальйону та чоту бронеавтомобілів. У відповідь на постійні випади та провокації з боку угорців місцеві чехословацькі командири вирішили «показати зуби», спланувавши у таємниці від дивізійного командування операцію із захоплення Росвигова. План полягав у тому, щоб зайняти правий берег річки Латориці та вибити угорців зі стратегічних позицій у передмісті Мукачева, яке за Віденським арбітражем повинно було належати ЧСР.
Для цього ще ввечері 5 січня на демаркаційній лінії були сконцентровані військові підрозділи, відділи фінансистів і StOS, які отримали конкретні завдання щодо наступу на Росвигово вночі наступного дня. О 03:55 6 січня угорська прикордонна охорона була напоєна вином, після чого чехословацькі війська, не зустрічаючи спротиву, увійшли у Росвигово і зайняли місцеву школу, де розміщувалися угорська прикордонна застава. Тут зав'язалася перестрілка, внаслідок чого впали перші жертви.
На вимогу командира роти Ржіги, який командував наступальною операцією, о 5:45 до бою була залучена артилерія. Дві 100 мм гаубиці із 5-ї батареї 12-го артилерійського полку під командуванням поручика Вілема Свободи, розміщені у Чинадієві, випустили по Мукачеву та його околицям загалом 37 снарядів, поціливши у росвигівський міст, підгорянські цегляні заводи, головну площу, готель, ратушу, театр, кінотеатр, приміщення школи і декілька будівель у центрі міста, чим викликали велику паніку серед населення. У відповідь угорська артилерія зробила два постріли на чеський спостережений пункт. Після зіткнення у Росвигові чехословацькі війська о 7:35 повернулися на попередні позиції за демаркаційною лінією.
Росвигівський інцидент спровокував перестрілки між угорськими та чехословацькими військами на ширшій смузі навколо Мукачева – у Підмонастирі, Ключарках, Страбичові і Чомонині. Після невдалої спроби досягнути перемир'я через зв'язкових офіцерів, о 9 годині 6 січня угорські терористи при підтримці регулярних військ штурмом захопили Мукачівський монастир василіан, де були розташовані чехословацькі військові позиції. Їм вдалося відтіснити чехів від Росвигова до мукачівського передгір'я. Однак вже за кілька годин чехословацькі війська при підтримці артилерії здійснили контратаку і повернули собі контроль над обителлю. Протистояння вдалося припинити ближче до вечора внаслідок домовленості між зв'язковими офіцерами. Втім, окремі постріли лунали аж до ранку 7 січня 1939 року.
Внаслідок Росвигівського бою втрати чехословацької сторони становили 2 загиблих, 3 поранених, 5 полонених і 1 броньований автомобіль. Мадяри втратили 19 вбитих, 23 поранених і 4 полонених. Інцидент у Росвигові набув широкого міжнародного звучання, продемонструвавши рішучість чехословацької армії до оборони кордонів ЧСР. Будапешт висловив протест Празі, звинувативши чехословацький уряд у провокації, та попередив, що наступні інциденти можуть мати далекосяжні наслідки. Польські та угорські газети писали про цілеспрямовану атаку чеських військ спільно з міфічними «боївками Волошина» на Мукачево з метою його захоплення. Угорський уряд заявляв про неконтрольованість ситуації на кордонах Карпатської України з боку Праги та звинувачував місцевий автономний уряд, очолюваний Августином Волошином, у «сприянні терористичним нападам на Угорщину». Угорські військові відповіли на мукачівський інцидент здійсненням провокації 8 січня 1939 року у с. Довге Поле на південь від Ужгорода, де чехословацькі прикордонники цілу ніч перебували під обстрілом угорських терористів і регулярних військ, які перейшли демаркаційну лінію. 10-11 січня 1939 року відбулося ще кілька дрібних нападів і диверсій в околицях Ужгорода (Великі Лази, Баранинці, Барвінкош, Доманинці).

Чехословацький броньовик Татра-30, який заїхав у рів та був захоплений угорцями. Росвигово. 6. 1. 1939

Угорські гонведи біля тіл загиблих чехословацьких вояків Ілька Колячука та Франтішка Вистрчіла після бою у Росвигові. 6. 1. 1939

Для врегулювання Росвигівського інциденту та з'ясування його обставин була створена спільна угорсько-чехословацька військова комісія. Переговори також велися на вищому рівні між Будапештом та Прагою. Сторонам вдалося провести обмін полоненими та загиблими (10 січня). Чехословацька сторона погодилася в односторонньому порядку очистити нейтральну смугу шириною у 1,5 км на північ від Мукачева від регулярних військ. Озброєним цивільним особам було заборонено перебувати у цій зоні. Угорська сторона зберегла за собою контроль над Росвиговим, але погодилася не розміщувати там військових підрозділів (окрім прикордонної охорони). Чехословацьке командування видало детальні інструкції, які забороняли військовим підрозділам переходити демаркаційну лінію навіть у випадку ворожого нападу. Також суворо заборонялося використовувати артилерію та авіацію за лінією розмежування.
Зі свого боку, міністр оборони Угорщини Карол Барта наказав скасувати диверсійні акції «Собот Чопоток» на чехословацькій території. Та це не припинило угорську дестабілізаційну діяльність у регіоні. Напади озброєних угорських груп й перестрілки у прикордонній смузі тривали ще до кінця лютого 1939 року. Внаслідок певної нормалізації ситуації, 15 лютого 1939 року чехословацьке командування навіть скасувало постійну бойову готовність своїх прикордонних загонів у Карпатській Україні. Такий стан протримався до середини березня 1939 року, коли Карпатська Україна була окупована угорськими військами.

Автор є кандидатом історичних наук

Олена Рудловчак: невтомна дослідниця

100-ліття від дня народження відомої україністки відзначили у Пряшеві

Під час проведення семінару. На фото: Микола Мушинка, Іван Ребрик, донька п. Олени Марія Дуфек та її внучка Яна.

1 лютого виповнилося 100 років від дня народження Олени Рудловчак, яку вважають найвизначнішою дослідницею у сфері карпатознавства другої половини XX ст. Цей ювілей українська громада Пряшева відзначила науковим семінаром у Словацько-українському культурному та інформаційному центрі, співорганізаторами якого стали Центральна рада Союзу русинів-українців СР, кафедра україністики Пряшівського університету, Спілка українських письменників Словаччини, Музей української культури у Свиднику, Наукове товариство ім. Т. Шевченка у Словаччині, Асоціація україністів Словаччини.

Учасники семінару, зокрема його модератор академік Микола Мушинка, головний натхненник і організатор святкування ювілею Олени Рудловчак, радо вітали найважливіших гостей – доньку Марію Дуфек-Рудловчак та онука Яна, які приїхали з Праги. Події була присвячена частина української передачі Словацького телебачення[1].

Закарпаття представили сім'я Ребриків, які активно долучилися до здійснення найзаповітнішої мрії пані Олени – видання творів О. Духновича в її упорядкуванні. Видавництво «Ґражда» власним коштом і коштом академіка Миколи Мушинки видало 4-тий том творів О.Духновича, а Олені Михайлівні присвятило перше число «Екзилю» за 2019 рік. У найближчих планах, якими поділилися Іван Михайлович і Наталя Йосипівна, – видання «Закарпатської журналістики у другій половині XIX століття» Олени Рудловчак.

Не бачивши перспектив використання свого життєвого доробку у Пряшеві, Олена Рудловчак заповіла свою бібліотеку та архів Ужгородському університету. На початку літа 2015 року її заповіт було виконано. Духовна спадщина Олени Михайлівни, разом з меблями та особистими речами із Пряшева була перевезена до Ужгороду. Її бібліотека становить майже 10 000 книжок та журналів, багато з яких оцифровані. УжНУ, де створено й кімнату-музей Олени Михайлівни, представила Галина Шумицька, декан філологічного факультету, яка анонсувала IV Міжнародні наукові читання «Олена Рудловчак – науковець, педагог, журналіст», які відбудуться 4 лютого на базі кафедри української літератури філологічного факультету, а також науково-популярний фільм «Олена Рудловчак. Дорога додому», медіапродукт Медіацентру УжНУ, який буде презентований на цьому науковому форумі. Презентований трейлер викликав чимало позитивних емоцій, тож пан Мушинка пообіцяв зібрати пряшівців іще раз для його перегляду.

Учасників семінару вітала також пані Світлана Гончаревська – перший секретар Посольства України у Словацькій Республіці. З доповідями виступили представники Словаччини: Йосип Шелепець про праці Олени Рудловчак із позачасовим значенням, Михайло Роман про її педагогічну діяльність, Зузана Ганудель – про працю пані Олени у дослідному кабінеті україністики, Любиця Бабота – про внесок Олени Рудловчак у дослідження закарпатоукраїнської літератури, Іван Яцканин про Олену Рудловчак на сторінках «Дуклі», Мирослав Сополига – на сторінках Наукового збірника Музею української культури у Свиднику, Ярослав Джоґаник згадував про ювілярку як учень, Павло Богдан – про сім'ю Рудловчаків і українське радіомовлення у Словаччині. Людмила Гар'янська, нинішній працівник радіо, долучилася до спогадів в обговоренні доповідей.

Олена Рудловчак (дівоче прізвище – Микита) народилася 1 лютого 1919 року в Мукачеві, а померла 16 листопада 2007 року у Пряшеві, похована на Олшанському цвинтарі в Празі. Вона була відомою дослідницею, істориком культури, літературознавицею, педагогогом і громадською діячкою. Походила з учительської сім'ї, навчалася у Мукачівській гімназії, вивчала право у Карловому університеті в Празі, історію й російську мову в Словацькому університеті в Братиславі, де згодом і викладала. Була сценаристкою і директоркою української редакції Чехословацького радіо в Пряшеві, науковою співробітницею Інституту літератури Словацької академії наук у Братиславі. З 1960 до 1984 року працювала на кафедрі української мови та літератури в Університеті ім. П. Й. Шафарика в Пряшеві як завідувач (1966) науково-дослідним кабінетом. Звання доцента здобула в Карловому університеті в Празі (1969). У 2001 році їй було присвоєно звання Почесного професора Ужгородського університету. Більшість досліджень Олени Рудловчак стосуються культурного та літературного жителів

[1] Передачу можна переглянути в інтернет-архіві СТВ за адресою http://www.rtvs.sk/televizia/archiv/14192/180371.

Срібної Землі. Вона підготувала кілька антологій: «Поети Закарпаття» (1965), «Зелений віночок — червоні квіточки» (1965), а також двотомну «Хрестоматію закарпатської української літератури» (1976-1985) для студентів університету. Написала ґрунтовні біографії Олександра Духновича (1968), Олександра Павловича (1982), Юлія Ставровського-Попрадова (1984), Йосифа Ґаґанця (1996); історичні огляди культурних установ Пряшева: Пряшівської літературної спілки (1965), Товариства св. Йоанна Хрестителя (1993), Пряшівської греко-католицької вчительської руської семінарії (1998), українського радіомовлення (1984, 1988), Українського народного театру у Пряшеві (1971) і розвідку про українську літературу Східної Словаччини в міжвоєнний період (1968). Вона також писала про історію української преси, розвиток етнографічних досліджень закарпатських українців (1976, 1986) та проблеми культурних відносин закарпатських українців з Росією, Угорщиною і Словаччиною в період до Першої світової війни. Декотрі з цих досліджень увійшли в книгу її вибраних праць «Біля джерел сучасності» (1981). Усі наукові роботи Олени Рудловчак написані на основі архівних джерел і насичені фактографічними даними.

За словами Івана Ребрика, Олена Рудловчак активно присутня у нашому сьогоденні, її праця лягає на душу і штовхає у плече: «рухайся далі!». Ці слова дивовижним чином підкріплював портрет пані Олени, виконаний викладачем Закарпатської академії мистецтв, співорганізатора міжнародних наукових читань, на прохання її проректора Наталії Ребрик.

ukrajinci.sk

Портрет Олени Рудловчак

Ти помилився, Пушкіне...

До 170-річчя з дня народження словацького письменника Павка Орсаґа-Гвєздослава

Заголовок цієї статті навіяний 28-им сонетом «Кривавих сонетів» словацького поета Павла Орсаґа-Гвєздослава (1849–1921).

«Мій Пушкіне, думок височино,
ти помилився, мовивши у гніві,
що мусять всіх слов'ян річки бурхливі
в російське море злитись, бо воно –

в притоках пересохне аж по дно.
Дивись, природа образи мінливі
показує в буття щоденнім диві –
тим видивам зникати не дано!

Дух, – як вода. Ніщо її не зборе:
то парою, то йде дощем вона,
навзаємністю з'єднує простори,

гордуючи лінивістю багна...
Ні, висхнути не може духу море,
і в ручаях є вічна глибина!)»
(Переклав Дмитро Павличко)

«Криваві сонети» П. О. Гвєздослав написав у 1914 році. Він, слов'янин, перший серед словаків дав відсіч «слов'янській ідеї», «коли до неї, – як пише Д. Павличко, – доторкається великодержавний російський шовінізм». Це, зрештою, відповідь і сучасним завзято-наївним слов'янофілам, бо ж ідея єдності слов'ян розсипалась саме через імперські намагання і сучасної Росії.

Як і наскільки обізнаний український читач з творчістю Павла Орсаґа-Гвєздослава? Роман Лубківський у книзі літературно-критичних нарисів «Многосвіточ» (Київ: «Радянський письменник», 1978. – 264 с.) у нарисі «Зоря Гвєздослава» подає генезис пізнання творчості Гвєздослава українським читачем. Вже класик української літератури Іван Франко, у статті «Слов'янська взаємність в розумінні Яна Коллара і тепер», яка з'явилась у журналі «Народ» у 1893 році, пише про Гвєздослава у зв'язку з появою його віршованого твору, який присвятив Я. Коллару. Творчість П. О. Гвєздослава згадується і у праці «Словаки» українського письменника, перекладача, літературознавця, мовознавця, історика Василя Доманицького (1877-1910), яка вийшла брошурою у Києві 1909 року.

В антології «Словацька поезія», яка вийшла у Києві 1964 року, поезію Павла Орсаґа-Гвєздослава перекладали: В. Лучук, О. Новицький, А. Малишко, М. Бажан, І. Цитович, Г. Кочур, Б. Тен, М. Рильський. Віршовані твори П. О. Гвєздослава появлялись на сторінках українських літературних журналів «Всесвіт» і «Жовтень» у перекладі А. Патруса-Карпатського, А. Малишка, Р. Лубківського, Д. Павличка. Словацьке педагогічне видавництво, відділ української літератури в Пряшеві, у 1961 році видало «Криваві сонети» П. О. Гвєздослава у перекладі українського поета Андрія Патруса-Карпатського (1917-1980).

Видання Гвєздослава у перекладі Дмитра Павличка, в-во «Карпати», 1986.

Ужгородське видавництво «Карпати» у співпраці з кошицьким «Східнословацьким видавництвом» у 1986 році видали «Криваві сонети» у перекладі Дмитра Павличка з передмовою Романа Лубківського «Апофеоз гуманізму, братерства, миру». Це, безперечно, найкращий український переклад «Кривавих сонетів» Павла Орсаґа-Гвєздослава.

У 1997 році в київському видавництві «Основи» вийшла «Антологія словацької поезії XX століття». Переклав, передмову і коментар написав Дмитро Павличко. Ця антологія розпочинається саме перекладом «Кривавих сонетів» Павла Орсаґа-Гвєздослава.

За популяризацію творів словацької літератури Дмитра Павличка та Романа Лубківською було оцінено словацькою літературною Премією імені Павла Орсаґа-Гвєздослава.

З монографії Юрія Кундрата «Українській художній переклад у Чехословаччині (1945-1980)», яка вийшла у Словацькому педагогічному видавництві, відділі української літератури в Пряшеві у 1983 році, дізнаємось, що українські періодичні видання Словаччини наближували своїм читачам творчість П. О. Гвєздослава. Правда, інтерес до його творчості не зупинявся й у дальші роки.

Ужгородський літературознавець Тетяна Ліхтей у монографії «Слов'янська планида» (Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2010. – 304 с.) у розділі «Словацькі поети українською: тексти і контексти» приділила увагу і творчості Павла Орсаґа-Гвєздослава. Щодо українських перекладів Гвєздославової спадщини заявила, що вони давно чекають на окреме книжкове вибране його творчого доробку, але також і на їх дослідження.

Іван Яцканин

Дайте Бандері спокій

ТЕКСТ: Ондржей КЛІПА

Могила Степана Бандери на кладовищі Вальдфрідгоф у Мюнхені. Останнім часом її неодноразово відновлювали після плюндрувань з боку російських та польських радикалів.

Незвичайною діяльністю – «пранням жратви» – почав наприкінці січня цього року займатися депутат-комуніст Зденєк Ондрачек, якого чехи називають «молотаркою» через участь у подіях листопада 1989 року[1]. Причиною цього був візит міністра закордонних справ ЧР Томаша Петржічека до України, де глава чеської дипломатії, за словами Ондрачека, підтримував «фашистський» режим, який «прославляє Степана Бандеру». Більшість українців, утім, Бандеру не прославляє і має для цього вагомі причини. Однак свої аргументи мають і ті, хто його прославляє. Кожна згадка про його ім'я допомагає всім, хто хоче бачити Україну у тому найчорнішому світлі.

Слова на зразок «фашизм» і «бандерівці» падають на адресу українців не тільки із вуст чеськоморавських комуністів чи окамурових «прямих демократів», а й багатьох інших ментально споріднених груп. У тому числі і з Празького Граду, де виробництвом подібних штампів займається речник Овчачек. Чеські політики у такій оцінці України після подій на Майдані аж ніяк не єдині. Найрізкішим критиком, звичайно, є Росія, яка анексувала український Крим і зараз веде гібридну війну проти свого західного сусіда. Штамп «фашисти!» радянська влада і вслід за ними комуністи інших країн часто використовували перед війною проти всіх противників, у тому числі проти своїх соціал-демократичних «товаришів». Ідеологічною зброєю номер один, однак, він став після війни, коли Радянський Союз навмисне ототожнив фашизм із німецьким нацизмом, і проголосив себе головним переможцем над ним. Як і до війни, цей штамп знадобився йому для боротьби як проти зовнішніх, так і проти внутрішніх ворогів. Тобто всіх у цілому східному блоці, хто намагався вивернутися із залізних обіймів Москви. У різних регіонах при цьому цей штамп пристосовувався до місцевих умов. Наприклад, як у Словаччині опозиція переслідувалася під ярликом «народовства» («людяцтва»)[2], так і в Україні всі незручні особи одразу ставали «бандерівцями».

На території нашої країни пропагандистський наступ проти «бандерівців» почався ще до лютого 1948 року з боку міністерства внутрішніх справ ЧСР, яке вже перебувало під контролем комуністів. Кілька груп «бандерівців», точніше Української повстанської армії (УПА), намагалися пройти через Чехословаччину на Захід. Чехословацька армія більше чи менше успішно намагалася завадити їм, проводячи масові операції. Про подальшу демонізацію «бандерівців» згодом подбали режимні історики і режисери. Тому наші нинішні політики мають на що посилатися. Включаючи один фрагмент із серіалу про популярного майора, тезку нинішнього президента[3].

Подвійні стандарти

В українському 450-членному парламенті дійсно засідає кілька груп, які можна було б назвати націоналістами. Найчастіше згадуваний і широко популяризований у цьому контексті є «Правий Сектор». У останніх парламентських виборах він здобув

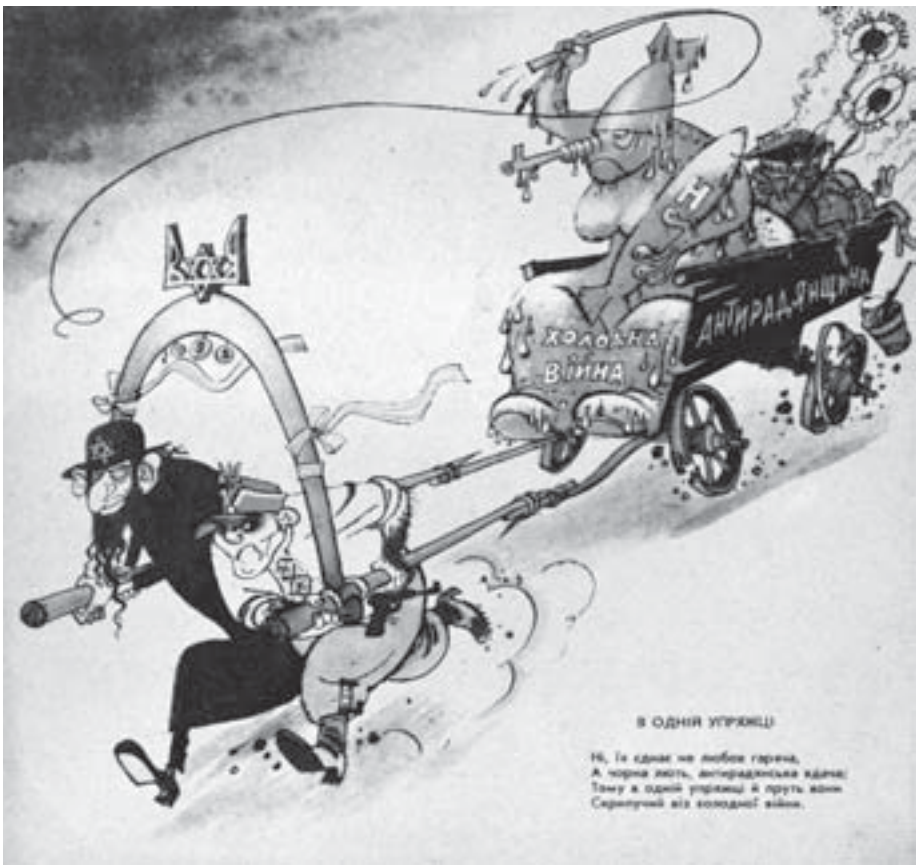
[1] Депутат Зденек Ондрачек під час Оксамитової революції у листопаді 1989 року працював у спецпідрозділі, безпосередньо розганяв демонстрантів, бив їх гумовою палицею, через що отримав своє псевдо («млатічка»). Не шкодує про це й нині. Відкрито проросійськи налаштований, відвідував окуповані Крим та Донецьк. На жаргоні фраза «випрати жратву», вжита щодо Петрічека «за його бормотіння на Україні», означає буквально «врізати по пиці» – прим. ред.

[2] Назва походить від Глінкової Словацької Народної Партії, яка діяла у міжвоєнній Чехословаччині і вимагала автономію Словаччини, та згодом змістилася до авторитарних і фашистських тенденцій, і стала керівною під час так званої Словацької Держави 1939-1945. Вів партію Андрей Глінка, а після його смерті у 1938-мому – Йозеф Тісо – прим. ред.

[3] Йдеться про пропагандистский серіал режисера Їржі Секвенса «30 справ майора Земана», який зняло Чехословацьке телебачення у 1974-1979 роках за допомогою федерального Міністерства внутрішніх справ. Майор Ян Земан розслідує тут різні «антидержавні злочини», вчинені противниками комуністичного режиму. У четвертій серії «Рубінові хрести» йдеться про бандерівців, які у 1947 році намагалися прорватися на Захід через Чехословаччину.

«почесні» 1,8 відсотка, і у парламенті засів тільки його голова Дмитро Ярош. Трохи більше – шість мандатів – має націоналістична партія «Свобода» на чолі з одним із лідерів Майдану Олегом Тягнибоком. Найбільшого успіху – 7,4 відсотка – досягла Радикальна партія Олега Ляшка. Це типова популістська партія, що змішує соціальну зрівнялівку із ксенофобією та культом особистості партійного лідера.

Ця найбільша «націоналістична» партія в українському парламенті вражаюче подібна до партії Томіо Окамури (SPD), а частково – і до партії «Право і справедливість» (PiS). На відміну від неї, чеська SPD досягла 10,6 відсотків на останніх виборах. Також до цього слід додати компартію Чехії й Моравії, яка виступає останнім часом із націоналістичною риторикою, і ряд аналогічно переконаних депутатів у партіях ANO та ODS. При погляді на сусідню Польщу несправедливий «подвійний стандарт» щодо України ще більш вражаючий. Націоналістична партія PiS домінує тут з абсолютною більшістю у парламенті (на виборах отримала 37,5%) і прославляє міжвоєнного автократа маршалка Пілсудського, який скинув легальний уряд за допомогою збройного перевороту. Подібні сентименти до власної історії та до оточуючих народів має і угорський FIDESZ Віктора Орбана – також із домінуючою підтримкою населення. Однак, на відміну від України, глава чеської держави для польських і угорських правителів має самі лише похвали.

Радянська пропаганда змальовувала вічну дружбу між сіоністами та бандерівцями. Парадоксально так спростовувала тезу про «український антисемітизм». Фото з журналу «Перець», 1981 рік

«Жидобандера»

Можна сказати, що ореол героя підноситься над Степаном Бандерою тільки на західній частині України, де радянській пропаганді чинила опір вербальна історія серед місцевого населення. У решті України Бандера не надто популярний. Під час опитувань громадської думки його перевершив, наприклад, радянський правитель Леонід Брежнєв.

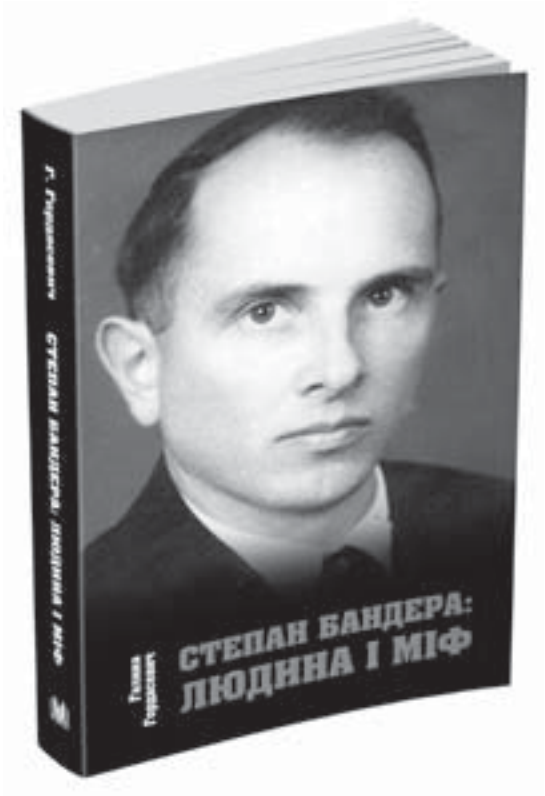
Не можна забувати, що на своєму піку в 1944 році УПА мало понад 30 тисяч бійців, а у Червоній Армії боролися біля чотирьох з половиною мільйонів їхніх співвітчизників! Близько 1,7 мільйона українців були нагороджені за службу в рядах Червоної Армії. Називати всю українську націю та її нинішнє керівництво «фашистами» є абсолютним збоченням, бо навіть всі великі єврейські організації голосно виступають за прозахідний курс країни. Наприклад, рабин Натан Хазін організував так звану «єврейську сотню» під час протестів на Майдані, а потім став одним із найвідоміших українських добровольців, які воювали на Донбасі, де він міг використати свій досвід служби в ізраїльських спецпідрозділах. Завдяки йому та іншим відомим євреям (серед них, наприклад, один із найбагатших українців Ігор Коломойський), які підтримують український демократичний режим, виник популярний неологізм «жидобандера». Цей «нелогічний» зв'язок з гумором реагує на наче мантру повторюване звинувачення українців у «фашизмі» та «закликання духу Бандери».

Очевидна брехня, яку про Україну поширюють вищезгадані політики на чолі із російською медіа-машинерією, усе-таки має один гачок. Парадоксально їм допомагають самі українські представники. Підтверджується стара істина, що пропаганда – це далеко не тільки поширення вигадок, а й, швидше, їхнє вміле змішування з правдою. Досить десь щось приховати, десь щось перебільшити. Прекрасно цьому послужили нескінченно повторювані фотографії монументального пам'ятника Бандерові у Львові або його портрети під час демонстрацій в центрі Києва. Саме цьому послужив указ президента Віктора Ющенка наприкінці своєї каденції у січні 2010 року, який офіційно проголосив Бандеру «героєм України». Ще один імпульс пропаганді подарував в грудні минулого року нинішній президент Порошенко, коли розширив статус ветеранів війни на всіх колишніх членів УПА, незважаючи на те, як і проти кого вони воювали.

Очищення

Не один спостерігач запитує, чому високопоставлені політики добровільно «годують» антиукраїнську пропаганду, коли їх власні громадяни ставляться до Бандери швидше байдуже або навіть негативно? Перш за все, необхідно визнати, що історичні факти грають на користь хоча б часткового очищення «бандерівців».

Організація українських націоналістів Степана Бандери, з якої народилася під час війни і УПА, незабаром після нападу нацистів на Радянський Союз переконалася, що німці до українського народу не ставляться краще, ніж попередні гнобителі – поляки і совєти. Тому від 1943 року «бандерівці» здійснили понад 70 нападів на німців і знищили при цьому кілька тисяч військовослужбовців Вермахту та СС. Їхня наступна глава починається з новим приходом радянської влади, коли на короткий час УПА примирилася з німцями (отримала від відступаючих нацистів зброю, а сам Бандера був звільнений з концентраційного табору), але тільки для того, щоб

Особистість Степана Андрійовича Бандери дотепер викликає дискусії і вимагає спростування багатьох міфів про нього. На фото книга Галини Гордасевич (в-во «КМ-БУКС», 2018). Авторка зібрала і опрацювала українські і закордонні джерела, доповнила їх низкою документів і публіцистичних статей.

Бандера, брати Машіни та «національні болячки»

Без порозуміння, прийняття вини і прощення демонів минулого ми не позбудемося

ТЕКСТ: Ян УРБАН

Україна визнала законом ветеранами війни всіх, які воювали в 20-тому столітті проти національного гніту, причому не тільки проти нацистів, а й проти радянських комуністів. Частина чеських політиків та ЗМІ відреагували з подивом і нерозумінням: адже йдеться про «бандерівських злочинців»!

Одним із досить несподіваних винятків, які не стали в ряди майже загального осуду цього кроку, став чеський міністр закордонних справ Томаш Петржічек. Його міністерство спочатку видало офіційну заяву, згідно з якою прийняття даного закону є внутрішньою справою України. Міністр до цього особисто додав: «Україна повинна буде впоратися із хворобливими місцями своєї історії. На це має бути надано їй необхідний час». І додав, що про ці «болючі питання» говоритиме під час свого візиту до Києва. Це було сказано по-державницьки – і мудро.

Це ж саме говорили багато років найкращі польські інтелектуали і політики – а відносини поляків та українців мають за собою буквально море крові і сотні тисяч смертей від взаємних конфліктів. Тому в квітні 2015 року тодішній президент Польщі Броніслав Коморовський в українському парламенті сказав: «Український і польський народи повинні пройти через взаємне прощення і примирення». Український президент Петро Порошенко перед обома палатами польського Сейму від імені своєї країни попросив вибачення за те, що він назвав «Волинською трагедією». Між 1943 і 1944 роками УПА могла продовжити боротьбу проти «Москви». Партизанська війна закінчилася на початку 1950-х років. Радянські війська при придушенні бандерівців знищили близько 100 тисяч українців, багатьох з них вислали до сибірських таборів. Багато бійців прийшли до УПА після війни, тому не можуть нести відповідальність за будь-який із критикованих злочинів під час гітлерівської окупації[4].

Саме від колишньої радянської системи намагаються дистанціюватися прозахідні президенти Ющенко і Порошенко. Системи, яка відповідає за два голодомори в Україні у міжвоєнний період, за сотні тисяч розстріляних українців під час сталінської параної і русифікаційну післявоєнну політику московських правителів. Тому легше зрозуміти, що обидва президенти оцінили в національній історії саме ті особистості, які не боялися чинити опір московській тиранії.

Нові герої

Пошуки власної та не заплямованої «радянщиною» історії є непростим завданням. Країни Балтії до цього вдалися відразу після розпаду СРСР, і також не уникнули спірних питань і хвилі обґрунтованої критики. Україна наважилася систематично усувати залишки радянського минулого аж після Майдану, більш ніж через два десятиліття державної незалежності. Повалені пам'ятники Леніну та зняті назви вулиць повільно замінюються символами нової колективної пам'яті. І хоча траур за жертвами національних катастроф, особливо сталінського голодомору 1932-33 років, нікого не мав би ображати, пошук позитивних героїв зі зброєю в руках часто є проблемою. Про Другу світову війну ми знаємо аж занадто багато, ніж би можна було законом заретушувати складні історичні персонажі. Якщо Україна хоче зберегти друзів принаймні на захід від своїх кордонів, їй слід дуже обережно працювати з новою національною пам'яттю. Можливо, одним із позитивних наслідків нинішньої війни на Донбасі буде створення нового пантеону героїв, які не вчиняли ніяких етнічних чисток, а лише захищали свою країну і її демократію від набагато сильнішої авторитарної влади. Очевидно, що вже «безсмертними героями» стає так звана «Небесна сотня», тобто понад сто осіб, які загинули безпосередньо під час протестів на Майдані. Однак Степана Бандеру поза його батьківщиною українська влада мала б краще залишити у вічному спокої.

Автор є співробітником кафедри російських та східноєвропейських досліджень факультету соціальних наук Карлового університету

[4]Чеські комуністи та праворадикальні екстремісти звинувачують бандерівців, що вони під час Другої світової війни «вбивали чехів, поляків та інших», зокрема, у селі Чеський Малин, у «Волинській різанині» тощо – прим. ред.

Поляки і українці шукають шляхи взаємопорозуміння і співпраці. Однією з таких ініціатив є відкриття переходу Нижанковичі – Малховіце неподалік від Перемишля, яке відбувається за активної участі громадськості з обох боків.

українські націоналісти знищили і зрівняли із землею сотні польських сіл. Почала працювати спільна польсько-українська комісія та семінари істориків. Але потім прийшла російська окупація Криму та частини східної України – і у психозі війни, особливо перед виборами, легенда про героїв антирадянського опору знадобилася... Та моралістичне засудження з боку не допоможе. Може допомогти тільки довгостроковий, терплячий діалог.

Понад 150 тисяч смертей після війни

Україна сьогодні має понад сорок мільйонів жителів. За даними з книги російського демографа Вадима Вікторовича Ерліхмана «Втрати населення у 20-му столітті», Україна втратила в минулому столітті щонайменше сімнадцять мільйонів людей в результаті воєн, політичних переслідувань трьох більшовицьких штучних голодоморів (1921-23, 1929-33, 1945-46). Тільки в 1945-1954 роках, коли ще тривав збройний опір бандерівців проти радянської окупації, було вбито понад 155 тисяч людей. Останні бандерівці були убиті або полонені аж у шістдесятих роках.

Кожному народу потрібен час, щоб він зміг сам змиритися зі злочинами, вчиненими його іменем. Це також стосується і чехів – навіть через 70 років переважна частина чеської політики і суспільства не готова прийняти на себе провину за насильство під час повоєнного вигнання німецькомовного населення Чехословаччини[1]. Навіть 30 років внутрішніх дискусій було недостатньо, щоб досягти консенсусу в питанні про виправдання збройного антикомуністичного опору та жертв серед цивільного населення, коли йдеться тільки про п'ятичленну групу братів Машінів[2].

В Україні і повоєнній новій Польщі проти іноземних окупантів та комуністичної диктатури воювало зі зброєю в руках в тисячу разів більше українських «братів Машінів». У порівнянні з чеськими селами Лідіце і Лежаки, які стали національним символом, в Україні є понад 500 таких сіл, знищених вщент, спалених і зрівняних із землею. Українці проти поляків і совєтів, поляки проти українців, совєтів і нацистів, радянські партизани та НКВД взагалі проти всіх тих, хто не з ними...

У кривавому XX столітті на руїнах багатонаціональної Австро-Угорщини просувалися мрії про національні держави і етнічне очищення власного племені. Спільним знаменником більшості нових націоналізмів в цій частині Східної Європи був антисемітизм і антиєврейські погроми. Історичні, етнічно змішані регіони були кількома хвилями розкидані, а кордони неодноразово перемальовані. Програли всі, тому що єдиним переможцем у підсумку став сталінський Радянський Союз...

Кривава центральна і східна Європа

Всюди, куди приходили совєти з анексіями й окупаціями, в першу чергу ліквідували місцеву інтелігенцію, мільйони людей опинилися в радянських концтаборах – «гулагах». Після Другої світової війни совєти перемістили всю територію польської держави на захід, влаштувавши масові, небаченої жорстокості депортації під назвою «обмін населенням». Армія комуністичної Польщі у квітні 1947 року вигнала останніх 140 тисяч українців з їхніх сіл з південно-східного кутка щойно відновленої польської держави. На залишення своїх домівок люди отримували дві години. Їх потім відвозили у товарних вагонах на сотні порожніх місць у Сілезії біля чехословацького кордону, біля Балтійського моря, звідки з кінцем війни були депортовані етнічні німці. Будь-яка громадська або освітня діяльність українцям була заборонена...

Нелюдські злочини всіх проти всіх у «Кривавій землі», так як цю частину Європи назвав американський історик Тимоті Снайдер, не можна виправдати ніяким «національним інтересом» або «злочинами тих інших». Це також стосується також і бандерівців. Взаємне розуміння, прийняття, прощення і примирення у мирний час є, безперечно, мудрішим, і, по суті, єдиним правильним шляхом, ніж одностороннє засудження або замовчування злочинів...

Нелюдське поводження чехословацької армії з німецьким цивільним населенням влітку 1945 року з відома президента Едварда Бенеша і уряду так само не можна виправдати, як і «злочини тих інших». І тому треба й чехам бути при засуджуванні обережними. Нам всім ще потрібно буде впоратися із «болючими частинами нашої історії».

Автор – історик, журналіст та педагог

[1] Йдеться про депортацію німців з Чехословаччини на основі конституційного декрету Едварда Бенеша «про поправку чехословацького державного громадянства осіб національності німецької та угорської», прийнятого у серпні 1945 року. Німців, які проживали переважно у прикордонних Судетах, було позбавлено громадянства ЧСР, 1,6 мільйона з них депортовано у американську зону окупації Німеччини, 800 тисяч – у радянську зону, їхнє майно було конфісковане. Армія та «революційні батальйони» (т.зв. ROH) з принципу колективної вини застосовували щодо німців насилля, криваві тортури, безпричинні страти цивільних осіб, вчиняли грабежі та крадіжки – прим. ред.

[2] Група братів Машінів – озброєна антикомуністична група, яка діяла у 1951-1953 роках у Чехословаччині та НДР. Сини героя антинацистського руху опору Йозефа Машіна Цтірад та Йозеф-молодший були обурені стратою у 1949 році трьох антифашистів, студентів Карлового університету. Після цього вони вирішили чинити опір і комуністичному режиму. Згодом до них долучилися Мілан Паумер, Збинек Яната та Вацлав Шведа. Кілька разів група нападала на членів «Збору Національної Безпеки» (тодішніх поліцейських), вбивали їх, захоплювали зброю, напали на автомобіль із готівкою для працівників підприємства і вбили одного з них, запалювали копиці сіна, протестуючи проти колективізації, поранили при цьому пожежника. Готувалися до замаху на президента Клемента Ґотвалда. Намагаючись втекти до Західного Берліна, перейшли до НДР, де у сутичці з ними загинули двоє комісарів, один був поранений. Яната та Шведа були затримані і страчені у Чехословаччині, брати Машіни та Паумер змогли перебратися до США, де служили в армії і мріяли визволити Чехословаччину від комуністів, хотіли повернутися на батьківщину складі шпигунсько-диверсійної групи. Маму братів Зденьку комуністи засудили на 25 років в'язниці, вона померла у 1956 році за ґратами (зараз її донька вимагає ексгумації тлінних останків та належного поховання), її брата Цтібора Новака – стратили у 1955 році. Діяльність Машінів розглядається суперечливо. Незважаючи на реабілітацію та ряд нагород, чимало чехів вважає групу братів Машінів цинічними вбивцями невинних людей.

Моряки є військовополоненими

В ООН вважають, що заарештовані Росією українські моряки повинні вважатися військовополоненими, а одиничне зіткнення є достатньою підставою для застосування Третьої Женевської конвенції. Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй (УВКПЛ ООН) визнало, що затримані торік восени під час рейду з Одеси до Бердянська російськими прикордонниками та військовими українські моряки можуть вважатися військовополоненими. Про це йдеться в 25-м доповіді УВКПЛ ООН про ситуацію з правами людини в Україні, який охоплює період з 16 листопада 2018 року по 15 лютого 2019 року. «Члени екіпажів українських суден, затримані 25 листопада 2018 року владою Російської Федерації в Керченській протоці, можуть вважатися військовополоненими і перебувають під захистом згідно з Третьою Женевською конвенцією», – йдеться в доповіді. УВКПЛ зазначає, що між Росією і Україною триває збройний конфлікт міжнародного характеру, і одиничне вороже зіткнення, таке як інцидент в Чорному морі, є достатнім для застосування норм міжнародного гуманітарного права, що стосуються збройного конфлікту.

Влада України вважає затриманих членів екіпажів військовополоненими. Аналогічні заяви були зроблені членами екіпажів та їхніми адвокатами. УВКПЛ вважає, що це виправдано, і моряки дійсно повинні користуватися статусом військовополоненого доти, доки компетентний суд не прийме іншого рішення. В ООН відзначають, що з військовополоненими, зокрема, слід звертатися гуманно, захищати їх від актів насильства або залякування, при необхідності надавати їм медичну допомогу.

Росія відмовилася визнати українських моряків військовополоненими на тій підставі, що РФ і Україна не знаходяться в стані збройного конфлікту або війни. Російські військові 25 листопада захопили три українських військових корабля в нейтральних водах Чорного моря. Екіпаж двох катерів і буксира – 24 людини – доставили до Сімферополя, де підконтрольний Росії суд заарештував всіх українців. На наступний день моряків перевезли в Москву, де вони під психологічним тиском перебувають і зараз.

уніан

Аеропорт призначення: Київ, а не «Кієв»

Бейрут став першим близькосхідним містом, який столицю України назвав Kyiv. Аеропорт столиці Лівану прийняв правильне написання назв міст України. Тепер замість радянської транслітерації на англійську Kiev стануть писати українську транслітерацію – Kyiv, розповів посол України в Лівані Ігор Осташ. «В аеропорту ім. Рафіка Харірі нашу столицю подають у правильній транслітерації», – зауважив посол.

Написання Kiev на Kyiv змінили лондонський аеропорт Лутон, аеропорт Варшава-Модлін, аеропорт ім. Ференца Ліста в Будапешті, а також міжнародні аеропорти Таллінна, Вільнюса й Афін. У Вільнюсі також почали писати Lviv. Видання The Guardian і Observer також вирішили відмовитися від вживання назви Kiev, замінивши його на Kyiv. Виняток журналісти робитимуть для котлети по-київськи («chicken Kiev»).

Інформкампанія #CorrectUA, ініційована Міністерством закордонних справ України, стартувала в жовтні 2018 року. МЗС закликає іноземні офіційні установи і комерційні компанії відмовитися від використання заснованих на російській транскрипції назв українських міст і перейти на коректні #Kyiv #Odesa, #Kharkiv, #Lviv, #Zaporizhzhia тощо.

В рамках компанії запущено флешмоб #KyivNotKiev.

Укрінформ

Корупція в «оборонці»: не нова «сенсація»...

Фото з акції «Національних дружин» та «Національного корпусу» на Майдані Незалежності в Києві 9 березня 2019 року (Свинарчуки – колишні прізвища Гладковських).

Розслідування щодо розкрадання в оборонній сфері було розпочато у 2016 році. Увесь цей час справа не стояла на місці – тривала податкова перевірка. Про це під час брифінгу повідомив головний прокурор України Юрій Луценко. Очільник ГПУ спростував інформацію про нібито зволікання із розслідуванням справи про корупцію в «Укроборонпромі» з боку компетентних органів. «У 2016 році військова прокуратура зареєструвала цю справу, весь 2018 рік йшла податкова перевірка для того, щоб встановити повноту сплати податків. До суду направлено 111 обвинувальних актів, засуджено 77 посадових осіб, зокрема й чотирьох колишніх директорів концерну «Укроборонпром» – Київського, Львівського бронетанкового, Миколаївського суднобудівного і так далі», – пояснив Юрій Луценко. Розслідування було оприлюднене журналістами саме зараз, на думку Генпрокурора, бо «потрібен був час для зламу коду диска з інформацією». «Інформація пана Бігуса з'явилася лише на фінальній стадії нашого розслідування, він говорив про те, що прокурори ніколи не можуть бути швидшими, ніж журналісти», – додав Генпрокурор.
В першій частині розслідування журналістів програми Bihus.Info йдеться, що вже колишній член Ради Національної Безпеки й Оборони Олег Гладковський, його 22-річний син Ігор і гендиректор «Укроборонпрому» Павло Букін причетні до корупційної схеми з виведення з української оборонки близько 250 млн гривень. Як стверджується, вони організували постачання оборонним підприємствам контрабандних деталей з РФ, а також з українських військових частин за цінами, завищеними в 2-4 рази. Далі журналісти розповіли про роль Олега Гладковського в корупційній схемі. За їхніми даними, представники правоохоронних органів (Генпрокуратури, ГФС, СБУ і НАБУ) за хабар закривали кримінальні справи проти керівників фірми «Оптімумспецдеталь», які пов'язані з Ігорем Гладковським. Ігор Гладковський, який фігурує в розслідуванні Bihus.Info, відкинув всі звинувачення і пригрозив журналістам судом і зняв відео з відповіддю на розслідування журналістів. Президент Петро Порошенко звільнив з посади Олега Гладковського. В «Укроборонпромі» назвали розслідування ЗМІ маніпуляцією. НАБУ почало досудове розслідування за викладеними матеріалами.
У зв'язку з результатами розслідуванням деякі політичні об'єднання, як-от «Національні дружини» й «Національний корпус», провели масові акції під вимогами ув'язнити Гладковських. На акціях 9 березня у Києві та Черкасах сталися сутички із поліцією, які призвели до травм людей з обох сторін.

Канал 24

Росія – більше не стратегічний партнер України

Росія півроку зволікала з відповіддю на відмову України від «Договору про дружбу». За словами глави ЗМС Павла Клімкіна, РФ традиційно переклала відповідальність за порушення договору на Україну. «Отримали від МЗС РФ ноту у відповідь на нашу заяву про намір не продовжувати «Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Росією», яку ми направили ще 21 вересня 2018 року. Як бачите, з відповіддю вони не забарилися: через майже 6 місяців і на 12 сторінках», – заявив він.
За словами міністра, у своїй відповіді російська сторона, яка довгий час ігнорувала цілу низку положень даної угоди, звинуватила у її порушенні саму Україну. «Наприклад, Угода про асоціацію з ЄС – це, на їхню думку, теж грубе порушення. Як і все, що ми робимо, щоб бути більш демократичними, європейськими і, врешті-решт, по-справжньому незалежними. Значить, все робимо правильно» , – зазначив Клімкін.
Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією набув чинності 1 квітня 1999 року. Його було укладено терміном на десять років з автоматичним продовженням на наступні десятирічні періоди. Даний договір став основоположним документом українсько-російських відносин, які передбачали стратегічне партнерство «на основі принципів взаємної поваги, суверенної рівності, територіальної цілісності, непорушності кордонів, мирного врегулювання суперечок, незастосування сили або загрози сили, включаючи економічні та інші способи тиску». Документ втратив актуальність через військову агресію Росії проти України.

уп

Росія – більше не стратегічний партнер Євросоюзу

Підписана в 1994 році Угода про партнерство і співробітництво (УПС) між РФ та ЄС потребує перегляду. Про це йдеться в резолюції Європарламенту, прийнятій на пленарній сесії в Страсбурзі. Резолюцію прийняли 402 голосами «за», 163 – «проти», і 89 євродепутатів утрималися. Європейські депутати, термін повноважень яких закінчується до травневих виборів, закликали ЄС «до критичної і всеосяжної переоцінки своїх відносин з Російською Федерацією» і обґрунтовують свій висновок тим, що як внутрішня, так і зовнішня політика російської держави суперечать цілям і базовим цінностям ЄС. Парламентарі обурені «діями Росії щодо України, починаючи з 2014 року». Європарламент вважає, що в нинішніх обставинах Росію більше не можна розцінювати як стратегічного партнера; принципи, проголошені 2-ї статті УПС, більше не дотримуються, і тому СПС слід переглянути». «ЄС не може розглядати поступове повернення до «бізнесу як зазвичай» доти, поки Росія повністю не виконає Мінські угоди і не відновить територіальну цілісність України», – підкреслили в Європарламенті.

В ЄС також стурбовані «російською мілітаризацією Азовського моря, Чорноморського регіону та Калінінградської області, а також неодноразовими порушеннями територіальних вод європейських країн в Балтійському морі». Європарламент підтверджує «беззастережну підтримку суверенітету і територіальної цілісності Грузії і вимагає, щоб Російська Федерація припинила окупацію грузинських територій».

Що стосується проекту трубопроводу «Північний потік-2», євродепутати вважають, що він суперечить стратегічним інтересам ЄС і його будівництво має бути зупинено. «Європарламент наголошує, що нині ЄС є найбільшим торговельним партнером Росії та утримуватиме позицію ключового економічного партнера в осяжному майбутньому. Але «Північний потік-2» посилює залежність ЄС від Росії у постачанні газу, становить загрозу внутрішньому ринку ЄС та не відповідає стратегічним інтересам ЄС у сфері енергетичної політики. Тому він повинен бути зупинений», – йдеться в тексті резолюції. ЄП також висловив розчарування у зв'язку з тим, що Росія використовує енергетичні ресурси з метою посилення політичного впливу на споживачів. За словами автора резолюції, латвійської парламентарки Сандри Калніете, метою «Північного потоку-2» для РФ є припинення транзиту газу до Європи через територію України, що матиме значні бюджетні втрати для країни.

Збитки України від спорудження та запуску Росією скандального газогону «Північний потік-2» можуть сягнути 3 млрд доларів на рік. Про таке заявив голова правління НАК «Нафтогаз України» Андрій Коболєв під час виступу на 15-й щорічній зустрічі Ялтинської Європейської Стратегії. «Північний потік-2» – проект російського газопроводу, який будує компанія NordStream 2 AG. Єдиним акціонером останньої є російський «Газпром» у партнерстві з кількома великими енергетичними компаніями. Довжина газопроводу становитиме 1,2 тисячі км, а загальна потужність з уже наявним «Північним потоком» – 55 млрд куб. м газу. Газогін має пройти дном Балтійського моря до німецького міста Грайфсвалд і мінімізуватиме прокачування газу через Україну й Словаччину.

єп

Кількість відмов на в'їзд до ЄС зросла на половину

Європейські прикордонники стали частіше відмовляти українцям у поїздках. Наразі дана статистика безвізовому режиму не загрожує. Кількість відмов українцям у перетині кордону з ЄС у 2018 році зросла на 55 % порівняно із попереднім роком. Про це йдеться у звіті Frontex – Європейської служби прикордонної та берегової охорони. Вона збільшилась з 37,1 тисяч у 2017 році до 57,6 тисяч за 2018 рік. Найбільша кількість відмов у в'їзді припала на українсько-польський кордон – 46,1 тисяч випадків, про що йдеться у звіті польської прикордонної служби за 2018 рік. Основними причинами відмови були відсутність документів, що підтверджують мету поїздки та умови перебування – 22,7 тисяч випадків, а також відсутність підтвердження фінансового забезпечення перебування за кордоном – 15,6 тисяч осіб. Так, згідно встановлених правил, при перетині кордону при собі необхідно мати кошти з розрахунку 75 злотих на добу (близько 510 грн), але не менше 300 злотих (2100 грн) на термін від 1 до 4-х днів. Також серед поширених причин – відсутність чинної візи або дозволу на проживання, відсутність невикористаних днів у рамках 180-денного періоду тощо.

Разом з тим, відмови у в'їзді на польському кордоні склали близько 0,5 %, що, зважаючи на зменшення кількості шукачів притулку з України та виявлених на території Польщі українських нелегалів, робить загальну міграційну картину досить оптимістичною.

єп

Московську церкву поступово покидають парафії

До Православної церкви України перейшли вже понад чотири сотні парафій, які раніше були у складі Української православної церкви Московського патріархату. Про це йдеться в офіційних даних ПЦУ. До ПЦУ перейшли й два кафедральні собори – Спасо-Преображенський собор у Вінниці та Миколаєво-Успенський собор у Коломиї. Також до складу ПЦУ увійшли 468 парафіяльних храмів. Найбільше переходили у Волинській області, де про вихід з Московського патріархату оголосило 109 парафій. У Вінницькій області таких храмів – 73, у Хмельницькій – 56, на Житомирщині та Рівненщині – по 44, на Тернопільщині – 23, а на Львівщині, Черкащині та Буковині – по 19. До новоствореної церкви приєдналися 12 парафій у Київській області, 11 – у Чернігівській, 7 – у Закарпатській та Одеській, та 6 – у Харківській. УПЦ МП покинули 5 громад на Полтавщині, по 3 на Дніпропетровщині, Івано-Франківщині, 2 у Кіровоградській області та Києві. Лише по одній громаді перейшли до ПЦУ у Запорізькій, Миколаївській та Сумській. До Православної церкви України перейшла також каплиця на станції «Академік Вернадський» в Антарктиді. Всього ПЦУ налічує 6,8 тисяч парафій.

17 січня Верховна Рада схвалила зміни до закону «Про свободу совісті та релігійних організацій», у якому прописані механізми переходу релігійних громад до інших парафій. Парафія на власний розсуд приймає нових та виключає існуючих членів громади у порядку, встановленому її статутом (положенням). Рішення про зміну підлеглості та щодо статуту ухвалюють на загальних зборах релігійної громади. Якщо релігійна організація вирішує змінити підлеглість, вона повинна повідомити про це до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері релігії.

Перехід від УПЦ МП до ПЦУ не всюди відбувається спокійно. Деякі священики відмовляються погоджуватися із громадою. Інколи виникають суперечки просто в храмі, як от у Сторожинці на Буковині.

12 березня було оприлюднено текст листопадової угоди між патріархом Варфоломієм та президентом України Петром Порошенком. Україна зобов'язалася забезпечити роботу представництва Вселенського патріархату (місії Ставропігії Вселенського патріархату в Україні), передати йому будівлі та приміщення, необхідні для роботи ставропігії, а також забезпечити представництву візову підтримку. На основі цього у відання Константинополя передано Андріївську церкву у Києві. Вселенський патріархат зобов'язався сприяти становленню Православної церкви України, а також налагоджувати контакти між новою автокефальною церквою і православними церквами інших країн.

5 канал

Незадіяний потенціал діаспори

За оцінками Міністерства соціальної політики, постійно за кордоном працює 3,2 млн українців, непостійно – 7-9 млн. Більшість трудових мігрантів з України перебуває в Польщі – приблизно 2 млн. В Росії кількість українців зменшується: за минулий рік він скоротився втричі. Згідно з даними Федеральної служби державної статистики Росії, приріст населення РФ за рахунок громадян України зменшився із 47,7 тис. осіб у 2017 році до 14,8 тис. у 2018-му. Україна поступилася першим місцем за кількістю мігрантів у РФ Таджикистану й Казахстану. Протягом 2018-го до Росії прибуло 137 776 громадян України та виїхало 122 954. Тоді як у 2017-му в'їхало 150 182 українці та 102 491 людина покинула РФ.

У минулому році доходи українських трудових мігрантів зросли майже в два рази. За рік українські трудові мігранти надіслали родичам одинадцять мільярдів доларів, повідомили у Національному банку. Найбільше грошей перераховують з Польщі, Росії, Ізраїлю та США. Крім того, як повідомили в Нацбанку, в минулому році доходи працівників зросли майже на половину.

Українські мігранти та діаспора щороку заробляють за кордоном понад 100 млрд дол. І це за найскромнішими підрахунками, тому що тільки в США, за даними US Census, вихідці з України заробили понад 27 млрд дол. у 2016 році. З урахуванням світового досвіду вихідці з України за кордоном щорічно в різній формі зберігають більш як 10-12 млрд доларів (без урахування переказів до України офіційними та неофіційними каналами). Як зазначає доктор економічних наук Андрій Гайдуцький, ці ресурси чекають, коли українська влада згадає про них і розробить мотиваційну політику щодо їхнього залучення. «На відміну від ТНК, глобальних фондів, що інвестують по всьому світу, але шукають гарантії повернення їхніх інвестицій, мігранти та діаспора бажають інвестувати лише в рідну країну, бо, як правило, вони розбираються тільки у своїй країні (в особливостях ведення бізнесу, у зв'язках з місцевими партнерами тощо), — зазначає експерт. — Якщо запустити ключові механізми стимулювання припливу грошових переказів, Україна зможе щороку отримувати 25-30 млрд дол., що дасть можливість збільшити в короткий термін золотовалютні резерви до 50-70 млрд дол. та істотно знизити ризик девальвації національної валюти».

дт

Маячня промосковського архієпископа

Єдність, на думку російського патріарха Кірілла (Гундяєва) (ліворуч) та празького архієпископа Михаїла (Дандара) полягає, головним чином, у запереченні права українців на Помісну церкву. Фото зі сторінок празької православної єпархії під час візиту її до Москви у лютому 2019 року.

Автокефалія Церкви зовсім не означає абсолютну незалежність, бо духовні представники ментально можуть залишатися солідарні зі своєю «метрополією». Наприклад, Православна Церква Чеських Земель та Словаччини. Їй було достатньо отримати «автокефалію» від просякнутої сталінськими агентами РПЦ у 1951 році, щоб вважати себе «канонічними». Справжню автокефалію від Константинопольського патріархату чеські православні отримали аж у 1998 році. Отримали – та й добре, та це не означає, що ця церква звільнилася від впливів з Москви.

Про це свідчать численні візити чеських ієрархів до Росії, у її церковні відгалуження в інших країнах, у російське посольство, повсюдне цитування казань російського патріарха Кірілла з його критикою свободи та інших «небезпечних для християнської моралі цінностей західної цивілізації» та іншої маячні. У такому проросійському дусі було прийнято нещодавно рішення православного архієпископа Празького Михаїла (Дандара) «про неможливість спільного служіння з ПЦУ». В указі від 20 лютого цього року Михаїл окремо зазначив, що «єдиною канонічною церквою України є УПЦ МП». ПЦУ, яка нещодавно отримала Томос про автокефалію, «не може служити Святу Літургію, отримувати доступ до прийняття Святих Таїнств на землі Празької православної єпархії». Спільні богослужіння в православних церквах Чехії, наказує Михаїл, можуть відбуватися лише за його письмовим дозволом, а непослух «каратиметься».

Даний наказ від Михаїла не дивує.

В листопаді минулого року він відвідав одеського архієрея УПЦ МП Агафангела (Саввіна), вихідця з Росії й одного з найбільш одіозних українофобів у московській церкві. Михаїл говорив образливо про константинопольського патріарха Варфоломія, який, мовляв, «поводиться недалеко, наче Гурвінек». Російським єпископам навіть пояснював, хто такий Гурвінек, і ніхто з них не заперечував, хоч такі слова на адресу Патріарха були далеко за межею християнської етики.

71-річний владика Михаїл (Дандар) дуже близький до російських ієрархів. Відомо, що за Радянського Союзу на РПЦ впливали кадебісти. Російські священики і зараз завзято підтримують шовіністичну політику Кремля. Досить глянути, який шалений опір вони чинили процесу надання Томосу українській церкві, і чинять зараз переходам громад від московської церкви до Православної Церкви України.

Дандар, відповідно до реєстраційних списків, також був співробітником чеської комуністичної розвідки СТБ під псевдо «Міша», а раніше служив безпосередньо у Московському патріархаті, представляв його у Німеччині. Він навчався у Ленінградській духовній академії ще за радянських часів. Тому його обрання архієпископом у 2014 році викликало подив багатьох вірян та священиків. Православні, орієнтовані на Грецію та Константинополь, вже тоді були переконані, що чеську православну церкву по суті захопила Москва. Священиків, які не погоджувалися із дедалі сильнішим проросійським впливом на чеське православ'я, тоді усунули від виборчого процесу. Не дивно, що Михаїл і зараз тримає православну церкву Чехії у тісному зв'язку із Московським патріархатом, який вже й навіть припинив євхаристичне спілкування із церквою-матір'ю у Константинополі, «образившись» через надання Томосу Україні.

«Ми всі з вами – чехи, словаки, закарпатці, навіть православні німці – маємо бути як одна родина... У нашій єпархії при кожній літургії читається молитва за мир на Україні, за єдність церкви», – заявив Михаїл при зустрічі в Україні, пише сервер spzh.news. Та такі його слова – звичайнісінький нігілізм, бо саме Москва порушила в Україні мир, внесла розкол, не погодившись із церквою-матір'ю, заперечуючи право української церкви на автокефалію.

Що ж робити численним українським православним у Чехії у даній ситуації?

У кожного, звісно, свій вибір. Слід молитися, щоб одного дня й чехи признали наше право на самостійну церкву. Та не варто слухати казань про тих, хто проголошує різні анафеми й прокльони «філаретівцям, бандерівцям», маючи на увазі «неслухняних» українців. Ну й, звісно, не варто підтримувати цю маячню кровно зароблено коруною, євро, доларом чи гривнею. Може, так чеські ієрархи хоч швидше зрозуміють, як вони не мали рації у ставленні до українців...

Олекса Лівінський

Митрополит Олександр (Драбинко)

Українська Церква: шлях до автокефалії

Статті та історичні розвідки митрополита Олександра (Драбинка) об'єднані ідеєю канонічної незалежності (автокефалії) Православної Церкви в Україні. У першій — публіцистичній — частині книги публікуються статті митрополита Олександра, написані та оприлюднені автором в українських ЗМІ впродовж 2016-2018 років, де дискутуються питання, пов'язані з канонічним статусом, богослужбовою мовою та відновленням єдності Православної Церкви в Україні. До другої частини книги увійшли історичні розвідки, присвячені актуальним сьогодні питанням української церковної історії – боротьбі за автокефалію в 1918–1925 роках, а також історичним обставинам неканонічного приєднання Київської Митрополії до Московського Патріархату (1686). Книга призначена для широкого кола читачів – священиків, вірян, церковно-суспільних діячів та всіх, хто цікавиться проблемами, які пов'язані з процесами унезалежнення Української Церкви. В-во: «Дух і літера», 2019, 684 стор., ціна: 300 грн.

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці. Виходить 12 разів на рік. № 1/2019, рік XXVII. Підписано до друку 13 березня 2019 року. Ел. пошта: porohy@seznam.cz. Інтернет-адреса: www.ukrajinci.cz/ua/casopys-porohy/, реєстрація: МК ЧР/7044. Номер готували: Богдан Райчинець, Міхаела Рамбоускова, Марія Щур («Радіо «Свобода»), Олег Шама, Тіна Пересунько, Олександр Пагіря, Микола Мушинка, Іван Яцканин, Ондржей Кліпа, Олекса Лівінський. Використовуються повідомлення інформагентств та ілюстрації з відкритих джерел. Художнє оформлення та верстка: Тереза Меленова. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і виправляти мову, не поділяти поглядів автора. Рукописи не повертаються. Часопис друкується із фінансовою допомогою Міністерства культури ЧР. Видає: спільнота «Українська ініціатива в ЧР», ДНМ, Воцелова 3, 12000, Прага 2, ЧР; зареєстрована Міським судом у Празі, номер документа L 6121; контакт: uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz; тел.: +420221419821; ід. номер: 60448296. Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800. **Porohy** – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice. Vychází 12-krát ročně. Název je odvozen od ukrajinského «porih» – říční práh. Č. 1/2019, ročník XXVII. Uzávěrka: 13 března 2019. E-mail: porohy@seznam.cz, web: www.ukrajinci.cz/cs/casopis-porohy/, registrační číslo: MK ČR/7044. Číslo připravili: Bohdan Rajčinec, Michaela Rambousková, Marija Ščur (rozhlas RFE/RL), Oleh Šama, Tina Peresuňková, Oleksandr Pahirja, Mikulaš Mušinka, Ivan Jackanyn, Ondřej Klipa, Oleksa Livinsky. Používáme zprávy informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Grafika: Tereza Melenová, www.gd3.cz. Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR. Vydává: spolek Ukrajinská Iniciativa v ČR, sp. zn. L 6121 vedená u Městského soudu v Praze, adresa: DNM, Vocelova 3, 12000, Praha 2, ČR. uicr@centrum.cz, info@ukrajinci.cz, www.ukrajinci.cz. Tel.: +420221419821. IČO: 60448296, číslo účtu: 1925774379/0800.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha - pól růstu ČR

PRA HA
PRA GUE
PRA GA
PRA G

KLUB PRO RODIČE S DĚTMI

Centrum demokratického vzdělávání

zve rodiče s dětmi od 2 do 5 let do své herny

Co nabízíme?

pondělí - středa: 10.00-12.00 volná herna bez programu
čtvrtek: 09.00-13.00 klub Hrajeme si spolu

Program pro rodiče s dětmi je zaměřený na rozvoj jemné a hrubé motoriky, pohybové hry a kreativní úkoly.

Možnost konzultací s dětským psychologem vždy ve čtvrtek od 10 do 11 hodin.

Možnost využít knihovnu, ve které jsou dostupné knihy pro dospělé i děti v češtině, angličtině a ruštině.

Všechny aktivity jsou ZDARMA

Centrum demokratického vzdělávání, **Sokolovská 106/42**, Praha 8 - Karlín
3 minuty od stanice metra a zastávky tramvaje Florenc směrem ke Karlínskému náměstí
Email: info@demokraticke-vzdelavani.cz
Telefon: +420 601 166 750

KULTURNÍ CENTRUM,
«NOVODVORSKÁ»1013/151
14200 PRAHA 4

(BUS: 106,196,197,901)

01
ЧЕРВНЯ

ЗАКАРПАТСЬКІ ВЕЧОРНИЦІ

ПЕРШИЙ СОЛЬНИЙ КОНЦЕРТ У ПРАЗІ

ЗА УЧАСТЮ ЛЕГЕНДАРНОГО
НАРОДНОГО АНСАМБЛЮ
"ХУСТЯНИ"

КЕР.ОЛЕКСАНДР АНИШИНЕЦЬ

ІВАН ПИЛИПЕЦЬ

ЗАСЛУЖЕНИЙ АРТИСТ УКРАЇНИ

ПРОДАЖ КВИТКІВ: +420 608 638 385 (КРІСТІНА), +420 775716726 (ВОЛОДИМИР)